

1992

No. 75

**STAATSBLAD
van de
REPUBLIEK SURINAME.**

Beschikking van de Minister van Justitie en Politie d.d. 21 september 1992 No. 5414, houdende vaststelling "Aanwijzingen voor de Regelgevingstechniek".

DE MINISTER VAN JUSTITIE EN POLITIE,

Gelezen: het schrijven van de Regeringsadviseur d.d. 11 september 1992 no. R.A. 106.92 (met bijlage);

Gehoord: het Hoofd van de Afdeling Wetgeving en Juridische Adviezen;

GELET OP:

1. de artikelen 5 lid 1, onder c, en 6 lid 1, onder c, Besluit Taakomschrijving Departementen 1991 (S.B. 1991 no. 58);
2. de beslissing van de Raad van Ministers van 17 september 1992 (missive van de Vice-President, Voorzitter van de Raad van Ministers d.d. 18 september 1992 no. 596/R.v.M.).

OVERWEGENDE:

dat een verantwoorde, geharmoniseerde vormgeving aan wettelijke regelingen en bestuursbesluiten, voor zowel bestuurlijke als educatieve doeleinden, wenselijk is;

2

1992

No. 75

dat derhalve, in het belang van uniformiteit in de vormgeving aan regelingen, aanwijzingen voor de regelgevingstechniek dienen te worden vastgesteld.

HEEFT BESLOTEN:

- I. Vast te stellen de bij deze beschikking gevoegde "Aanwijzingen voor de Regelgevingstechniek".
- II. Te bepalen.
 - a. dat deze beschikking, benevens de daarbij vastgestelde "Aanwijzingen voor de Regelgevingstechniek", in het Staatsblad van de Republiek Suriname wordt bekend gemaakt.
 - b. dat deze beschikking in werking treedt met ingang van 1 oktober 1992.

Paramaribo, de 21ste september 1992.

S.K. GIRJASING.

Uitgegeven te Paramaribo, de 25ste september 1992

De Minister van Binnenlandse Zaken,

J.S. SISAL.

AANWIJZINGEN VOOR DE REGELGEVINGSTECHNIEK

HOOFDSTUK I.

AANWIJZINGEN VAN ALGEMENE AARD

Paragraaf 1.1 Toepassingsbereik

1. Deze aanwijzingen hebben betrekking op vormgeving aan:
 - a. nationale en regionale wettelijke regelingen (wetten, staatsbesluiten en districtsverordeningen), zijnde door of vanwege de Staat vastgestelde algemeen verbindende regelingen (in formele zin);
 - b. bestuursbesluiten (resoluties, ministeriële en andere beschikkingen), voor zover deze algemeen verbindende regels inhouden en vastgesteld zijn:
 - ter uitvoering van bepalingen van een wettelijke regeling (wet of staatsbesluit);
 - als beleidsregels in het kader van de uitoefening van een discretionaire bestuursbevoegdheid (pseudo-wetgeving).
2. Deze aanwijzingen zijn gericht tot alle overheidsinstanties en onder regeringsverantwoordelijkheid werkzame dienstonderdelen en personen die bij de voorbereiding en vaststelling van wettelijke regelingen en bestuursbesluiten (houdende algemeen verbindende regels) zijn betrokken.
3. Afwijking van deze aanwijzingen is slechts toegestaan, indien onverkorte toepassing niet tot algemeen aanvaardbare resultaten zou kunnen leiden.

Paragraaf 1.2. Keuzebepaling

4. Alvorens tot het ontwerpen van een regeling wordt overgegaan:
 - a. worden de relevante feiten en omstandigheden met betrekking tot het bewuste onderwerp verzameld;
 - b. worden de doelen die worden nagestreefd, zo concreet en nauwkeurig mogelijk vastgesteld;
 - c. wordt nagegaan, of de gestelde doelen niet door aanpassing of beter gebruik van bestaande wettelijke en bestuurlijke instrumenten kunnen worden bereikt;
 - d. wordt onderzocht, welke mogelijkheden tot overheidsinterventie er zijn ter bereiking van de gestelde doelen;
 - e. worden de diverse mogelijkheden tot overheidsinterventie zorgvuldig tegen elkaar afgewogen.
5. Bij de afweging van interventiemogelijkheden wordt in elk geval gelet op:
 - a. de mate waarin verwacht mag worden, dat de maatregel het beoogde doel zal helpen verwezenlijken;
 - b. de onbedoelde neveneffecten die de maatregel kan teweegbrengen;
 - c. de lasten die de maatregel, voor zowel de overheid als de burger, zal meebrengen;
 - d. de mate van eenvoud en de te verwachten bestendigheid van de regeling.
6. Bij de keuze van instrumenten wordt overwogen:
 - a. of bij het instellen van een ge- of verbod in voldoende mate handhaving hiervan mogelijk is;
 - b. of de handhaving het beste kan worden gerealiseerd met strafrechtelijke, bestuursrechtelijke of civielrechtelijke middelen.

7. Bij de keuze van een bepaalde maatregel of regeling wordt gestreefd naar:
- zo beperkt mogelijke lasten voor de burgers (bedrijven en instellingen zonder winstoogmerk inbegrepen);
 - zo beperkt mogelijke lasten voor de overheid (administratieve, organisatorische, financiële, e.a. verplichtingen).
8. Bij het ontwerpen van een regeling wordt onderzocht, of en in welke mate voorschriften van verdragen en overeenkomsten met volkenrechtelijke organisaties de vrijheid van regeling ten aanzien van het betrokken onderwerp hebben ingeperkt.

Paragraaf 1.3. Regeling bij Wet

9. Algemeen verbindende regels kunnen in den regel niet bij bestuursbesluit (resolutie of beschikking) worden vastgesteld zonder een delegatiebepaling in een wet of een staatsbesluit.
10. Van zelfstandige staatsbesluiten voor het vaststellen van algemeen verbindende regels wordt spaarzaam gebruik gemaakt.

Toelichting:

In een zelfstandig staatsbesluit mogen geen door straffen te handhaven bepalingen voorkomen (artikel 117, tweede lid, Grondwet); wel kunnen de daarin gestelde voorschriften door administratiefrechtelijke sancties worden gehandhaafd.

11. Bij de keuze van welke elementen in de wet zelf moeten worden geregeld en ter zake van welke elementen regeling bij of krachtens staatsbesluit wordt toegestaan, dient het primaat van de wetgever als richtsnoer.

12. Vaststelling bij een lagere regeling is niet toegestaan met betrekking tot die onderwerpen, waaromtrent de Grondwet voorschrijft dat regels ter zake bij wet moeten worden gegeven.

Toelichting:

In artikel 72 noemt de Grondwet een aantal onderwerpen, waarvoor in ieder geval een wet is vereist. Daarnaast zijn er diverse onderwerpen, waarvan de Grondwet de regeling aan de wet overlaat. In het algemeen is dan regeling bij staatsbesluit niet mogelijk, tenzij in de wet de formule "bij of krachtens staatsbesluit" is gebezigd. Maar ook in gevallen, waarin subdelegatie niet expliciet is geregeld, kan in het uitvoeringsbesluit worden bepaald, dat nadere voorschriften van administratieve en organisatorische (niet van inhoudelijke) aard bij resolutie of beschikking kunnen worden gegeven. Zie ook aanwijzing 18 onder b.

13. Daarnaast is het wenselijk, dat regels omtrent de volgende onderwerpen eveneens in de wet worden opgenomen.
- regels die een vergunningstelsel in het leven roepen,
 - regels die regionale organen in medebewind roepen,
 - regels waarbij nieuwe bestuursorganen in het leven worden geroepen,
 - regels betreffende de rechtsbescherming;
 - regels inzake administratief- of civielrechtelijke sancties;
 - regels waarbij toezichts- of opsporingsbevoegdheid wordt toegekend;
 - regels omtrent rechten en verplichtingen van burgers jegens elkaar;
 - regels omtrent financiële aanspraken van daarvoor in aanmerking komende personen of groepen jegens de overheid;
 - regels omtrent voor de burger essentiële procedurele waarborgen voor het gebruik van bevoegdheden door de overheid.

Paragraaf 1.4. Delegatie

14. Delegatie van regelgevende bevoegdheid wordt in de delegerende regeling duidelijk begrensd.
15. Bij delegatie van regelgevende bevoegdheid wordt gesproken van.
- a. "regels", indien over het betrokken onderwerp nog niets is geregeld;
 - b. "nadere regels", in alle andere gevallen.
16. Is het de bedoeling subdelegatie van regelgevende bevoegdheid mogelijk te maken, dan wordt dit uitdrukkelijk aangegeven, en wel als volgt:
- a. in de wet wordt de formule "bij of krachtens staatsbesluit" gebezigd;
 - b. in wet of staatsbesluit wordt gebruik gemaakt van een der uitdrukkingen.
 - "bij resolutie" (van de President) of "bij beschikking" (van de betrokken Minister);
 - "door de President" of "door de (betrokken) Minister".
17. In een hogere regeling wordt in het algemeen niet toegestaan, dat deze bij lagere regeling wordt gewijzigd.

Toelichting:

Een uitzondering kan worden gemaakt voor administratieve bepalingen, waarin tarieven zijn vastgesteld; hieromtrent kan dan worden bepaald, dat in het licht van gewijzigde omstandigheden bij een lagere regeling de genoemde bedragen opnieuw kunnen worden vastgesteld. Zie b.v. artikel 23 lid 3 Wet Tarieven in Burgerlijke Zaken (G.B. 1973 no. 129).

18. Delegatie van de bevoegdheid tot het vaststellen van algemeen verbindende regelingen aan de President of aan een minister geschiedt:
- a. bij voorkeur rechtstreeks in de wet; indien nodig in een staatsbesluit;
 - b. in gevallen waarin het gaat om:
 - het stellen van voorschriften van administratieve en organisatorische aard en de invulling van technische details van een regeling die geen bijzondere maatschappelijke relevantie hebben;
 - het verwerken in de Surinaamse wetgeving van regels die in internationaal verband al dwingend zijn vastgesteld.
19. Delegatie kan ook onder voorwaarden worden verleend:
- a. bij tijdelijke delegatie kunnen, zo nodig in afwijking van het in de wet bepaalde, noodzakelijke voorschriften worden gegeven bij een lagere regeling (staatsbesluit, resolutie of beschikking), onder gehoudenheid van indiening binnen een bepaalde termijn van een ontwerp-wet ter bekrachtiging van de getroffen regeling;
 - b. bij voorlopige delegatie kan bij staatsbesluit worden bepaald, dat een bij De Nationale Assemblée aanhangig gemaakt wetsontwerp geheel of gedeeltelijk voorlopig wordt toegepast, als ware het ontwerp reeds tot wet verheven;
 - c. bij gecontroleerde delegatie wordt bepaald, dat een staatsbesluit - ter uitvoering van één of meer bepalingen van de wet - niet eerder dan na een bepaalde termijn na afkondiging ervan in het Staatsblad in werking kan treden.

Toelichting:

De figuren van tijdelijke en voorlopige delegatie bieden uitkomst, wanneer slagvaardig handelen vereist is in buiten-

gewone omstandigheden of in spoedeisende gevallen. Zie voor tijdelijke delegatie artikel 19, leden 2, 3 en 4, Bankwet 1956 (G.B. 1956 no. 97); en voor voorlopige delegatie artikelen 1 t/m 7 Tariefmachtigingswet 1956 (G.B. 1956 no. 123). De figuur van gecontroleerde delegatie kan worden gebruikt, wanneer vóór de inwerkingtreding van het staatsbesluit, omtrent de daarin geregelde materie een nadere gedachtenwisseling tussen de Regering en de Assemblée wenselijk wordt geacht.

Paragraaf 1.5. Harmonisatie

20. Een regeling wordt zodanig ontworpen, dat zij naar inhoud en vormgeving zoveel mogelijk aansluit bij andere regelingen die op soortgelijke onderwerpen betrekking hebben.
21. Bij wijziging van een regeling worden bij voorkeur ook die wijzigingen meegenomen, die uit een oogpunt van harmonisatie wenselijk zijn.
22. In bijzondere regelingen wordt alleen afgeweken van algemene regelingen op dat gebied, voor zover dit dringend noodzakelijk is; het is wenselijk dat belangrijke afwijkingen in de toelichting worden gemotiveerd.

HOOFDSTUK II

AANWIJZINGEN VAN REDACTIONELE AARD

Paragraaf 2.1. Schrijfwijze

23. De officieel vastgestelde spelling - als neergelegd in de "Woordenlijst van de Nederlandse Taal" - wordt gevolgd, met dien verstande dat in geval van alternatieve vormen de voorkeursspelling wordt gebezigd.
24. Het gebruik van hoofdletters wordt zoveel mogelijk beperkt; wel wordt een hoofdletter gebruikt:
- a. in de hoofdwoorden van titels en opschriften, b.v.. Wet ter beschikking gestelde Minderjarigen, Besluit Vormgeving Staats- en Bestuursbesluiten, Reglement Algemene Politie., Bevoegdheid tot Regelgeving (paragraaf 1, Wet Regionale Organen), Onderbreking Tenuitvoerlegging (artikel 1, Penitentiair Besluit);
 - b. bij verwijzing naar een bepaalde regeling of instantie; b.v. de Wet van 3 augustus 1977, het Staatsbesluit van 27 juli 1989; de Minister van Transport, Communicatie en Toerisme, de Directeur van Natuurlijke Hulpbronnen, de Districts-Commissaris van Wanica.

Toelichting:

In het algemeen wordt zoveel mogelijk het gebruik van hoofdletters in de Grondwet gevolgd of als uitgangspunt genomen. Zelfstandige naamwoorden die soortnamen zijn (b.v. wet, staatsbesluit, minister, directeur) worden met een klein-

letter geschreven; een hoofdletter wordt alleen gebruikt als deze soortnamen geïndividualiseerd zijn, waardoor ze het karakter van eigennamen hebben gekregen.

25. Voor officiële benamingen wordt de schrijfwijze in de basisregeling gevolgd.
26. Tekstgedeelten worden bij voorkeur niet tussen haakjes geplaatst, met uitzondering van de aanduiding van:
- a. een reeds in cijfers genoteerd geldsbedrag; b.v. Sf. 2500 (Tweeduizend Vijfhonderd Gulden Surinaams courant);
 - b. een alternatieve mogelijkheid ter vermindering van herhaling; b.v.. "Deze wet treedt, hetzij in haar geheel, hetzij bij gedeelten, op het (de) door de President te bepalen tijdstip(pen) in werking" (artikel 52 lid 2, Politiehandvest).
27. Afkortingen of verkorte aanduidingen worden in de tekst van regelingen alleen gebruikt, indien dit redelijkerwijs niet te vermijden is; voor zover nodig, worden zij in de begripsbepalingen gedefinieerd.
28. Bij voornaamwoordelijke aanduidingen wordt rekening gehouden met het geslacht van het zelfstandig naamwoord waarnaar verwezen wordt.

Voorbeelden:

-
- Staat Suriname, Raad van Ministers, Dienst der Delinquentenzorg: hij, hem, zijn;
 - Regering, Rekenkamer, wet, resolutie, regeling, commissie: zij, haar;
 - Constitutioneel Hof, ministerie, departement, staatsbesluit: het, zijn.

Paragraaf 2.2. Terminologie

29. Het normale taalgebruik wordt zoveel mogelijk gevolgd; indien uit redactionele of systematische overwegingen het wenselijk is een term in te voeren die niet aan dit vereiste voldoet, dan wordt deze term in de begripsbepalingen opgenomen.
30. Vreemde woorden of van vreemde talen afgeleide woorden worden vermeden, behalve wanneer deze de bedoeling duidelijker dan Nederlandse woorden weergeven en zij in de Nederlandse taal en het Surinaamse spraakgebruik ingang hebben gevonden.
31. Termen waarvan de betekenis te weinig bepaald is of in het zinsverband onduidelijk is, worden niet gebruikt.
32. Formulering van een regel in de vorm van een fictie wordt zoveel mogelijk vermeden; in elk geval blijft een fictie achterwege:
- a. waarbij aan een begrip een betekenis wordt toegekend, die te ver van de normale betekenis verwijderd is;
 - b. indien daardoor de werkingssfeer van een hogere regeling zou worden uitgebreid.
33. Voor de terminologie van een uitvoeringsregeling wordt aangesloten bij die van de regeling waarop zij is gebaseerd.
34. Hetzelfde begrip wordt niet met verschillende termen aangeduid, noch wordt dezelfde term voor verschillende begrippen gebezigd.

Voorbeeld:

mededeling - kennisgeving; eis - vordering.

35. Combinaties van aanduidingen van mannen en vrouwen worden niet gebruikt; indien mogelijk worden persoonsaanduidingen gebezigd die zowel mannen als vrouwen omvatten.

Voorbeeld

niet "verpleegster/verpleger", "hij/zij die",
maar verpleegkundige, degene die.

36. Voorschriften worden niet met behulp van de werkwoorden "moeten" of "dienen" geformuleerd, tenzij zulks onvermijdelijk is.

37. Gebruik van de volgende uitdrukkingen wordt vermeden:

- "indien en voor zover". "voor zover" is voldoende;
- "het navolgende" of "het hiernavolgende": "het volgende" is voldoende;
- "en/of". meestal kan met "of" worden volstaan;
- "in overleg met" beter is "in overeenstemming met"; in vele gevallen is het minder ver gaande "na overleg met" al voldoende;
- "wijziging en aanvulling". "wijziging" is voldoende;
- "afschrift van het vorenstaande": juister is "afschrift van deze resolutie (beschikking)",

38. Het einde van een periode of een reeks wordt aangeduid met de uitdrukking "tot en met", niet met "tot" of met een streepje.

Voorbeeld:

De artikelen 5 tot en met 10 zijn van overeenkomstige toepassing; niet: 5 tot 10, 5 - 10.

39. Een bij De Nationale Assemblée ingediend wetsvoorstel wordt aangeduid:
- in het algemeen met: "wetsontwerp";
 - in het bijzonder als: de ontwerp-wet houdende

Voorbeeld:

Zie artikel 110 onder f, Grondwet.

40. In wettelijke regelingen wordt een bepaalde minister (onderminister) aangeduid als "de Minister (Onderminister) belast met" of, indien in de begripsbepalingen gedefinieerd, met "de Minister (Onderminister)".

41. Indien een nadere aanduiding niet mogelijk is, kan de uitdrukking "de Minister(s) die het mede aangaat" worden gebezigd.

Toelichting:

De aanduiding "de met de uitvoering van deze wet (dit staatsbesluit) belaste Minister" wordt niet gebruikt.

42. Het geheel van dienstonderdelen onder leiding van een minister wordt aangeduid als "ministerie"; als bijvoeglijke aanduiding voor ministerie wordt de term "departementaal" gebezigd.

Toelichting:

De term "ministerieel" heeft alleen op "minister" en niet ook op "ministerie" betrekking.

43. Voor meeteenheden worden de wettelijk vastgestelde aanduidingen gebezigd.

Toelichting:

Zie Decreet IJkwezen (S.B. 1983 no. 17) en Besluit Meet-eenheden (S.B. 1983 no. 109).

44. Het grondgebied van Suriname wordt met de in de Grondwet gebezigde term "Staat" aangeduid (niet met "Land").

Paragraaf 2.3. Verwijzing

45. Verwijzing naar andere bepalingen blijft achterwege, indien de duidelijkheid, de toegankelijkheid of de hanteerbaarheid van de regeling er onnodig door wordt geschaad; in elk geval wordt verwijzing naar artikelen die zelf een verwijzing inhouden ("dubbele verwijzing"), zoveel mogelijk vermeden.

46. Verwijzing naar één of meer artikelen of leden of onderdelen geschiedt overeenkomstig de volgende voorbeelden

- indien de leden genummerd zijn: artikel 27 lid 1, artikel 2, leden 4 en 5; artikel 6 lid 5, onder c; artikel 32, aanhef en onder b,
- indien de leden niet genummerd zijn: artikel 9, derde en vierde lid; artikel 12, zesde lid, aanhef en onder d;

47. Naar een voorafgaand of volgend artikel of lid wordt verwezen door vermelding van het nummer van dat artikel of lid; de verwijzing "in het vorig (voorgaand) of volgend artikel (of lid)" wordt niet gebruikt.

48. Naar een volledige zin wordt verwezen met het woord "volzin", een deel van een zin wordt aangeduid als "zinsnede".

Voorbeeld:

Artikel 25, tweede volzin (of: de tweede volzin van artikel 25). De zinsnede "wanneer hij daarin heeft toegestemd" wordt geschrapt.

49. In een verwijzingsbepaling kunnen uitdrukkingen worden gebezigd overeenkomstig de volgende voorbeelden:

- de organen, genoemd in artikel 5 lid 2, (met komma's);
- de omstandigheden, bedoeld in artikel 8, (met komma's);
- een aantekening als bedoeld in artikel 2 (zonder komma's).

50. Met betrekking tot de toepasselijkheid geschiedt de verwijzing naar een bepaling overeenkomstig de volgende voorbeelden:

- "de artikelen 3 tot en met 5 zijn van toepassing", indien de bepalingen waarnaar wordt verwezen letterlijk kunnen worden toegepast;
- "artikel 15, leden 1 en 2, zijn van overeenkomstige toepassing", indien de bepalingen waarnaar wordt verwezen, niet letterlijk kunnen worden toegepast, maar misverstand over de toe te passen tekst uitgesloten is;
- "artikel 10 lid 3 is van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat", indien de bepaling waarnaar wordt verwezen, gedeeltelijk of met wijziging van bepaalde onderdelen moet worden toegepast.

51. Ter verduidelijking van de onderlinge verhouding tussen twee of meer bepalingen geschiedt de verwijzing overeenkomstig de volgende voorbeelden:

- "onverminderd het bepaalde in artikel 181 lid 2", indien de bepaling geldt naast de bepaling waarnaar wordt verwezen;

- b. "behoudens het bepaalde in de artikelen 106, 137 en 144 lid 2", indien het een uitzondering betreft;
- c. "in afwijking van het bepaalde in artikel 7 lid 1", indien op één of meerdere punten van de vermelde bepaling wordt afgeweken.

Voorbeelden.

Zie de artikelen 71 lid 2 en 80 lid 2 Grondwet en artikel 62 lid 1 Wet Regionale Organen.

52. Indien een bepaald artikel wordt toegepast, geschiedt de verwijzing ernaar overeenkomstig de volgende voorbeelden:
- a. "ingevolge artikel . . . ", indien de toepassing inhoudt een uitvoering van hetgeen in de vermelde bepaling is voorgeschreven;
- b. "krachtens artikel . . . ", indien de toepassing inhoudt het beslissen op grond van een toegekende bevoegdheid.

Voorbeelden

- De landsdienaar . . . is, ingevolge (het bepaalde in) artikel 66 lid 1 Personeelswet, van rechtswege geschorst.
- De landsdienaar . . . wordt, krachtens (het bepaalde in) artikel 66 lid 2 Personeelswet, door de President geschorst.

53. Bij verwijzing naar of aanhaling van een regeling met citeertitel wordt het nummer van het Staatsblad, waarin zij is geplaatst, alleen vermeld, indien het om een **relatief onbekende** regeling gaat.

54. Naar een verdrag wordt **verwezen overeenkomstig het volgende** voorbeeld: "het op . . . te . . . tot stand komen Verdrag van Panama tot oprichting van het Latijns-Amerikaans Economisch Systeem (SELA) (V.B. 1982 no. 86).

Toelichting:

Bij verdragen met een citeertitel of daarmee vergelijkbare aanduiding kunnen datum en plaats van totstandkoming worden weggelaten. Bij verdragen waarbij Suriname partij is, die vóór 25 november 1975 tot stand zijn gekomen, wordt verwezen naar het (Nederlands) Tractatenblad.

55. Vermelding van vindplaatsen in het Staatsblad (vroeger Gouvernementsblad), het Advertentieblad (vroeger Gouvernements-Advertentieblad) en het Verdragenblad (of indien nodig: het Tractatenblad) geschiedt door toevoeging tussen haakjes van aanduidingen overeenkomstig de volgende voorbeelden S.B. 1992 no. 38, G.B. 1973 no. 140; A.B. 1985 no. 87, G.A.B. 1970 no. 24, V.B. 1981 no. 16, Trb. 1960 no. 32.
56. Verwijzing naar normen die zijn vervat in een andere Surinaamse regeling van algemeen verbindende aard omvat mede nadien in werking getreden wijzigingen van die regeling.

Toelichting:

Een verwijzing naar een Surinaamse regeling is altijd een "glijdende" verwijzing.

57. Indien een regeling verwijst naar normen die zijn vervat in een internationale publiekrechtelijke regeling, geschiedt die verwijzing naar die andere normen, hetzij zoals zij op een gegeven tijdstip luiden, hetzij met inbegrip van nadien in werking getreden wijzigingen.

58. Indien een regeling verwijst naar andere normen dan in de aanwijzingen 56 en 57 bedoeld, geschiedt de verwijzing naar die andere normen zoals zij op een gegeven tijdstip luiden.

HOOFDSTUK III.

AANWIJZINGEN VAN SYSTEMATISCHE AARD

Paragraaf 3.1. Indeling

59. Bij een wettelijke regeling worden onderscheiden
- een voorgedeelte, bestaande uit 2 elementen: het opschrift of het intitulé (inclusief de citeertitel), en de aanhef (inclusief de considerans),
 - de eigenlijke regeling: het lichaam (corpus),
 - het slotformulier, gevormd door dagtekening en ondertekening plus medeondertekening;
 - afzonderlijk, los van de tekst van de regeling, een min of meer uitvoerige toelichting en eventueel één of meer bijlagen.
60. Een bestuursbesluit houdende algemeen verbindende regels is opgebouwd uit de volgende elementen
- het opschrift (eventueel met citeertitel),
 - de aanhef (inclusief de juridische grondslag en de overwegingen),
 - het dictum (hetgeen bepaald of geregeld wordt, inclusief de opdracht tot bekendmaking in het Staatsblad);
 - de ondertekening en medeondertekening.
61. Het lichaam van een wettelijke regeling bestaat uit artikelen die doorlopend worden genummerd met Arabische cijfers; indien een regeling uit slechts één artikel bestaat, wordt daarboven de aanduiding "Enig Artikel" geplaatst.

62. Indien het voor de overzichtelijkheid en de toegankelijkheid van een regeling van belang is, wordt deze systematisch in onderdelen verdeeld
- meestal kan worden volstaan met een verdeling op één niveau (de onderdelen worden dan "hoofdstukken" of "paragrafen" genoemd) of op twee niveaus (de onderdelen van het eerste en het tweede niveau worden dan "hoofdstukken" onderscheidenlijk "paragrafen" genoemd),
 - bij omvangrijke regelingen kan een verdeling op meer niveaus wenselijk zijn, dan wordt de volgorde "hoofdstuk - titel - afdeling - paragraaf" in acht genomen.

Toelichting:

De benaming "boek" wordt alleen voor een deel van een wetboek gebruikt.

63. De onderdelen van een regeling (hoofdstukken, paragrafen, enz.) worden voorzien van een kort opschrift, waarin de inhoud van het onderdeel beknopt wordt aangeduid; indien nodig, worden ook de artikelen van een kort opschrift voorzien.

Toelichting

Het vroegere gebruik om opschriften van onderdelen met "Van" te laten beginnen, wordt niet meer gevolgd.

64. Artikelen kunnen worden verdeeld in leden - bij voorkeur uit één volzin bestaand en niet in alinea's gesplitst - die met Arabische cijfers worden genummerd.

Toelichting:

In plaats van verdeling van een artikel in vele leden, verdient splitsing van dat artikel in meerdere artikelen de voorkeur.

65. Indien bij een opsomming in een artikel, ter wille van de duidelijkheid, het wenselijk is elk onderdeel op een nieuwe regel te beginnen, wordt de volgende werkwijze aangehouden:
- de onderdelen worden aangegeven met de letters a, b, c, enz. - een eventuele onderverdeling met 1e, 2e, 3e, enz. - waarbij achter deze letters en cijfers een punt wordt geplaatst;
 - binnen de onderdelen wordt niet met een nieuwe zin begonnen;
 - de onderdelen worden, met uitzondering van het laatste, met een kommapunt of een komma afgesloten;
 - elk onderdeel wordt zo consequent mogelijk, in overeenstemming met de aanhef, geformuleerd.

Toelichting:

Is bij een onderdeel van een opsomming een in een afzonderlijke volzin vervatte bepaling nodig, dan wordt deze als een afzonderlijk onderdeel dan wel als een afzonderlijk artikel lid opgenomen.

66. In de formulering van een artikel wordt het karakter van de opsomming tot uitdrukking gebracht:
- het alternatieve of het cumulatieve karakter, door het woord "of" onderscheidenlijk "en" aan het slot van het voorlaatste onderdeel te gebruiken;
 - het enuntiatieve of het limitatieve karakter, door woorden als "in ieder geval", "ten minste", "onder meer" onderscheidenlijk "slechts", "uitsluitend", "alleen" te gebruiken.
67. Een regeling of een onderdeel daarvan wordt niet vastgesteld in de vorm van een bijlage bij een besluit, tenzij:

- a. het de vaststelling van een tabel, een formulier, een model betreft;
- b. een bijzondere reden voor deze wijze van vaststelling bestaat.

Voorbeelden.

Zie b.v. het Kiesbesluit, artikel 127 Grondwet.

68. In een uitvoeringsregeling wordt zo mogelijk de volgorde van de hogere regeling aangehouden; ook worden bepalingen van de hogere regeling niet herhaald, tenzij dit onvermijdelijk is.

Paragraaf 3.2. Opschrift

69. Het opschrift (intitulé) bevat, zo mogelijk, enige materiële aanduiding van het onderwerp, het wordt zo beknopt mogelijk gehouden.
70. Zodra mogelijk, wordt een regeling voorzien van een citeertitel, welke aan het slot van het opschrift (tussen haakjes) wordt vermeld.

Toelichting:

De citeertitel wordt heel kort gehouden; zo mogelijk, worden lidwoorden, voorzetsels, enz. weggelaten (de hoofdwoorden beginnen met een hoofdletter), b.v.. Wet Regionale Organen (S.B. 1989 no. 44), Besluit Vormgeving Staats- en Bestuursbesluiten (S.B. 1989 no. 36), Reglement Overleg in Politieambtenarenzaken (G.B. 1972 no. 84). De citeertitel wordt in het slotartikel vastgesteld (Zie aanwijzing 155).

71. Bij het ontwerp van een wet of een staatsbesluit wordt links onder het opschrift in hoofdletters de aanduiding ONTWERP geplaatst; vóór de bekrachtiging van de regeling wordt deze geschrapt.

Paragraaf 3.3. Aanhef

72. Bij een wettelijke regeling bestaat de aanhef uit: de aanduiding van het vaststellend orgaan, de considerans en de slotformule (aanhef van het dictum); bij een bestuursbesluit komen er tussen de aanduiding van het orgaan en de "considerans" - al naar noodzaak - één of meer elementen voor, welke op het bestuurlijke proces en de juridische grondslag van het besluit betrekking hebben.

73. De considerans van wettelijke regelingen bestaat uit één volzin; de "considerans" van bestuursbesluiten kan uit meerdere "dat" - zinnen bestaan.

Toelichting:

De considerans bevat de motivering van de regeling. Bij wetten, staatsbesluiten en districtsverordeningen kan worden volstaan met de overweging, dat het nodig is regels betreffende een bepaald onderwerp te stellen, daar de uitvoerige motivering in een afzonderlijke toelichting wordt gegeven. Bij resoluties en beschikkingen is er geen afzonderlijke toelichting; daarom kunnen er - al naar behoefte - meerdere overwegingen in worden opgenomen.

74. In de considerans worden geen elementen vermeld, die niet in het lichaam van de regeling zelf zijn opgenomen.
75. Voor de aanhef van een organieke wet of andere uitvoeringswet van de Grondwet wordt het volgende model gebruikt:

DE PRESIDENT VAN DE REPUBLIEK SURINAME,

In overweging genomen hebbende, dat - ter uitvoering van artikel . . . (de artikelen . . . en . . .) van de Grondwet van de Republiek Suriname - het nodig (wenselijk) is regels betreffende . . . (volgt een beknopte aanduiding van het onderwerp) . . . vast te stellen;

Heeft, de Staatsraad gehoord, na goedkeuring door De Nationale Assemblée, bekrachtigd de onderstaande wet:

76. In de aanhef van een zelfstandige wet luidt alleen de considerans enigszins anders, en wel als volgt:

"In overweging genomen hebbende, dat het nodig (wenselijk) is regels betreffende . . . (volgt een korte formulering van het onderwerp) vast te stellen".

77. Voor de aanhef van een staatsbesluit ter uitvoering van een wet ("uitvoeringsbesluit") wordt het volgende model gebruikt:

DE PRESIDENT VAN DE REPUBLIEK SURINAME,

Overwegende, dat - ter uitvoering van artikel (de artikelen en . . .) van . . . (volgt de citeertitel of het intitulé van de uit te voeren wet) - het nodig (wenselijk) is het volgende vast te stellen;

Heeft, na goedkeuring door de Raad van Ministers, de Staatsraad gehoord, bekrachtigd het onderstaand staatsbesluit:

78. In de aanhef van een zelfstandig staatsbesluit luidt alleen de considerans enigszins anders, en wel als volgt:

"Overwegende, dat - in verband met (volgt een korte

formulering van de overweging) - het nodig (wenselijk) is het volgende vast te stellen;"

79. Voor de aanhef van een districtsverordening wordt het volgende model gebruikt:

DE DISTRICTSRAAD VAN

Overwegende, dat het nodig (wenselijk) is regels betreffende (volgt een beknopte aanduiding van het onderwerp) vast te stellen,

Heeft, na verkregen verklaring van geen bezwaar van De Nationale Assemblée, goedgekeurd de onderstaande districtsverordening:

80. Voor de volledige aanhef van een resolutie wordt het volgende model gebruikt:

DE PRESIDENT VAN DE REPUBLIEK SURINAME,

Op voordracht van de Minister(s) van;

Gelezen. . . . (een eventueel voorstel of verzoekschrift),

Gezien: (een eventueel rapport of advies dat verplicht is voorgeschreven);

Gehoord: (één of meer daarvoor in aanmerking komende functionarissen);

Gelet op: 1.) de grondslag in wet of staatsbesluit

2.)

3.) de beslissing van de Raad van Ministers van

. . . . (missive van de Vice-President, Voorzitter van de Raad van Ministers d.d. . . . no. . . .);

Overwegende:

- dat) een duidelijke motivering van het besluit;
- dat)

BESLUIT:

81. Voor de volledige aanhef van een ministeriële beschikking wordt het volgende model gebruikt:

DE MINISTER(S) VAN

Gelezen:)
 Gezien:)
 Gehoord:) (als bij de resolutie)
 Gelet op:)

Overwegende:

- dat) (een duidelijke motivering van het besluit)
- dat)

HEEFT (HEBBEN) BESLOTEN:

82. Wordt een beschikking vastgesteld door een ander overheidsorgaan dan een minister, dan wordt in het begin van de aanhef "De Minister(s) van" vervangen door de aanduiding van het bedoelde orgaan, terwijl de slotformule (aanhef van het dictum) luidt: HEEFT GOEDGEVONDEN.

Paragraaf 3.4. Slotformulier

83. Het slotformulier van een wet of een staatsbesluit bestaat uit de volgende elementen:

- a. de dagtekening van de presidentiële bekrachtiging, luidende: "Gegeven te Paramaribo, de", en daaronder de ondertekening door de President (aan de rechterkant van de bladzijde);
- b. de medeondertekening (aan de linkerkant van de bladzijde) door:
 - de Vice-President, Voorzitter van de Raad van Ministers,
 - de Minister van (de Minister(s) die belast is
 - de Minister van (zijn) met de behartiging van
 - de Minister van (een belang dat de betrokken-regeling beoogt te dienen),
- c. de dagtekening van de afkondiging, luidende: "Uitgegeven te Paramaribo, de", en daaronder de ondertekening door de Minister (Onderminister) van Binnenlandse Zaken.

Toelichting:

Medeondertekening door de Minister belast met de zorg voor justitiële aangelegenheden vindt altijd plaats, indien in de regeling ook strafbepalingen zijn opgenomen. Medeondertekening door een minister die belast is met de behartiging van een belang dat bij die regeling van ondergeschikte aard is, kan achterwege worden gelaten.

84. Het slotformulier van een districtsverordening bestaat uit de volgende elementen.

- a. de dagtekening van de goedkeuring door de Districtsraad, luidende: "Goedgekeurd door de Districtsraad van op" en daaronder de ondertekening door de Voorzitter en de Secretaris van de Districtsraad;
- b. de dagtekening van de vaststelling door de President, luidende: "Vastgesteld bij Resolutie d.d. no. . . .".

Toelichting:

Artikel 45 lid 2 Wet Regionale Organen bepaalt, dat een door een Districtsraad goedgekeurde districtsverordening, op voordracht van de Minister belast met de zorg voor het regionaal bestuur, door de President wordt vastgesteld, waarna zij in het Staatsblad wordt bekendgemaakt.

De vaststellingsresolutie, waarin op artikel 45 lid 2 Wet Regionale Organen wordt gelet, kan uit slechts twee paragrafen bestaan

I. Vast te stellen de bij deze resolutie gevoegde Districtsverordening (volgt het intitulé, eventueel met citeertitel) . . . , welke na verkregen verklaring van geen bezwaar van De Nationale Assemblée, door de Districtsraad van is goedgekeurd.

II. Te bepalen, dat deze resolutie, benevens de daarbij vastgestelde Districtsverordening, in het Staatsblad van de Republiek Suriname wordt bekendgemaakt".

Opmerking:

In de resolutie wordt geen datum van inwerkingtreding van de districtsverordening vermeld. Zie hiervoor het bepaalde in artikel 45 lid 3 Wet Regionale Organen.

- 85. Het slot van een resolutie bestaat uit:
 - a. een slotparagraaf, luidende: "Afschrift van deze resolutie te zenden aan",

- b. een hieraan voorafgaande paragraaf, ingeval het betreft een resolutie houdende algemeen verbindende regels, luidende: "Te bepalen, dat deze resolutie, die als kan worden aangehaald, in het Staatsblad (eventueel ook: het Advertentieblad) van de Republiek Suriname wordt bekendgemaakt en met ingang van in werking treedt".
 - c. de ondertekening door de President en de medeondertekening door de betrokken Minister(s); niet door de Vice-President;
 - d. de dagtekening van de bekendmaking in het Staatsblad (in geval van een resolutie houdende algemeen verbindende regels), luidende: "Uitgegeven te Paramaribo, de" en daaronder de ondertekening door de Minister (Onderminister) van Binnenlandse Zaken.
- 86. Het slot van een ministeriële beschikking is overeenkomstig dat van een resolutie, met dien verstande dat:
 - in de slotparagraaf "beschikking" staat in plaats van "resolutie";
 - de ondertekening door de betrokken Minister(s) plaats vindt.
 - 87. Een resolutie die betrekking heeft op de inwerkingtreding van een wet of een staatsbesluit, wordt medeondertekend door dezelfde minister(s) die de (het) desbetreffende wet of staatsbesluit heeft (hebben) medeondertekend.
 - 88. De ondertekening van een wet of een staatsbesluit door een minister brengt niet mee, dat hij ook alle daaruit voortvloeiende uitvoeringsregelingen mede moet voordragen en ondertekenen; evenmin sluit het niet ondertekenen van een wet of een staatsbesluit door een minister uit, dat hij - indien daartoe aanleiding bestaat - één of meer uitvoeringsregelingen mede voordraagt en ondertekent.

89. Een minister die een andere bij diens tijdelijke afwezigheid vervangt, tekent als: "De Minister van a.i."

Toelichting:

De aanduiding "a.i." blijft echter achterwege in de aanhef van een beschikking; ook in de resolutie wordt de voordragende minister niet als "a.i." aangeduid.

HOOFDSTUK IV

AANWIJZINGEN VAN MATERIELE AARD

Paragraaf 4.1. Algemene Bepalingen

90. Een wettelijke regeling begint in den regel met "Algemene Bepalingen", waarin indien nodig, begripsbepalingen (definities), naast andere daarvoor in aanmerking komende regels zijn opgenomen.

Toelichting:

Bij een omvangrijke wet wordt dikwijls ook een algemene delegatiebepaling opgenomen, welke dan in de algemene bepalingen of in de slotbepalingen een plaats vindt. Zie b.v. artikel 3 Politiehandvest (G.B. 1971 no. 70), artikel 11 Personeelwet (geldende tekst S.B. 1985 no. 41); artikel 23 Wet Staatsraad (S.B. 1988 no. 95), artikel 63 Wet Regionale Organen (S.B. 1989 no. 44).

91. De begripsbepalingen bevatten een korte en duidelijke definitie van termen, die een te weinig bepaalde of van een van het normale spraakgebruik afwijkende betekenis hebben; aan een term wordt evenwel geen sterk van het normale spraakgebruik afwijkende betekenis gegeven.

Voorbeeld:

Dat in een begripsbepaling onder "landbouw" mede "tuinbouw" wordt verstaan, is aanvaardbaar; onjuist is echter, dat onder "landbouw" mede "visserij" wordt verstaan.

Ook ter vermijding van herhaling in de tekst, kan een begrip bij de definities worden opgenomen; b.v. de Minister: de Minister belast met de zorg voor justitiële aangelegenheden.

92. Voor een begripsbepaling wordt de volgende formulering gebruikt:

"In deze wet (dit staatsbesluit) en de daarop berustende bepalingen wordt (mede) verstaan onder:

Toelichting:

De term "verstaan" wordt gebruikt, indien een begrip in algemene zin wordt gedefinieerd; de term "mede verstaan", indien aan de, al dan niet gedefinieerde, betekenis van een begrip een uitbreiding wordt gegeven.

De formulering "wordt begrepen onder" - synoniem van "wordt mede verstaan onder" - wordt niet meer gebruikt, omdat ze misverstand kan wekken.

Vermeden moet worden, dat begrippen in een uitvoeringsregeling een afwijkende betekenis hebben.

93. In een begripsbepaling worden geen aanhalingstekens gebruikt.

94. Voor een algemene delegatiebepaling wordt de volgende formulering gebruikt:

"Onverminderd de bepalingen van deze wet, waarin een staatsbesluit is voorgeschreven, kunnen omtrent de in deze wet geregelde onderwerpen nadere regels bij of krachtens staatsbesluit worden vastgesteld".

Paragraaf 4.2. Toekenning Bestuursbevoegdheden

95. Met betrekking tot toekenning van bestuursbevoegdheden in een regeling kan van diverse mogelijkheden gebruik worden gemaakt:

- a. de term "vrijstelling" wordt gebruikt voor het besluit van een bestuursorgaan, waarbij een uitzondering op wettelijke regels voor één of meer categorieën van gevallen wordt gemaakt;
- b. de term "ontheffing" wordt gebruikt voor het besluit van een bestuursorgaan, waarbij in een individueel geval een uitzondering op wettelijke regels in één of meer concrete gevallen wordt gemaakt;
- c. de term "vergunning" wordt gebruikt voor het besluit van een bestuursorgaan, waarbij wordt toegestaan een bepaalde handeling te verrichten onder het inachtnemen van bepaalde voorschriften of beperkingen,
- d. de term "concessie" wordt gebruikt voor een vergunning, die het verrichten van de handeling waarvoor de vergunning wordt verleend, verplicht stelt;
- e. de term "goedkeuring" wordt gebruikt voor de beslissing van een bestuursorgaan, waarvan de inwerkingtreding van een overigens rechtsgeldig besluit afhankelijk wordt gesteld;
- f. de term "beperking" wordt gebruikt voor de begrenzing naar plaats of naar tijd van wat door een individuele ontheffing, vergunning of concessie wordt toegestaan.

Toelichting:

Het onderscheid tussen "ontheffing" en "vergunning" valt niet altijd duidelijk te maken het verlenen van een ontheffing is in het algemeen meer uitzonderlijk dan het verlenen van een vergunning (in twijfelgevallen wordt die term gekozen, welke de aard van de beslissing het beste tot uitdrukking brengt).

Het gebruik van andere termen - zoals toestemming, instemming, verlof, opheffing - wordt vermeden.

Concessies komen met name voor in de mijnbouwwetgeving.

In het algemeen kan dan ook beter van een vergunning worden gesproken. Een vergunning kan worden ingetrokken, indien er niet het juiste gebruik van wordt gemaakt.

96. Indien wordt beoogd de verplichtingen van een belanghebbende, die hem bij het geven van een individueel besluit zijn opgelegd, door middel van straffen of van administratieve sancties te handhaven, wordt dit uitdrukkelijk geregeld; voor dergelijke verplichtingen wordt de term "voorschriften" gebruikt.

Toelichting:

Het is niet juist het handelen in strijd met de voorschriften gelijk te stellen met handelen-zonder-vergunning en op die grond strafbaar te oordelen.

97. Indien een bestuursorgaan de bevoegdheid tot het nemen van besluiten wordt verleend, wordt in daarvoor in aanmerking komende gevallen ook de bevoegdheid tot intrekking en wijziging geregeld, en worden tevens de gronden die kunnen of moeten leiden tot het intrekken of wijzigen van de besluiten, bij of krachtens die regeling zoveel mogelijk gespecificeerd.
98. Bij het verlenen van de bevoegdheid tot het intrekken of wijzigen van individuele besluiten op de hierna genoemde gronden wordt zoveel mogelijk het volgende model gebruikt:
"Een bestuursorgaan kan een besluit intrekken of wijzigen, indien:
- a. de ter verkrijging daarvan verstrekte gegevens zodanig onjuist of onvolledig blijken, dat op de aanvraag een andere beslissing zou zijn genomen, indien bij de beoordeling daarvan de juiste gegevens bekend waren geweest;

- b. daarvan gedurende achtereenvolgende jaren geen gebruik is gemaakt;
- c. op grond van een verandering van de omstandigheden of inzichten, blijkt dat het ongewijzigd handhaven van het besluit onaanvaardbare schade zou toebrengen aan (het met de regeling te dienen doel), terwijl daaraan redelijkerwijs niet door het wijzigen van de voorschriften van het besluit kan worden tegemoet gekomen,
- d. het besluit in strijd met wettelijke voorschriften is gegeven."

Toelichting:

In het algemeen verdient het de voorkeur intrekkingbevoegdheid als een facultatieve bevoegdheid te verlenen, zodat het bestuursorgaan in de gelegenheid wordt gesteld te beoordelen of intrekking in een bepaald geval de juiste maatregel is.

Deze vorm van intrekking moet worden onderscheiden van de intrekking bij wijze van sanctie, al kan er in de praktijk van een vergelijkbaar effect sprake zijn.

Paragraaf 4.3. Rechtsbescherming

99. Indien een wettelijke regeling aan bestuursorganen de bevoegdheid geeft, individuele besluiten te nemen die gericht zijn op rechtsgevolg voor bepaalde bestuurden, dan wordt de volgende werkwijze aangehouden:
- a. eerst wordt nagegaan of krachtens de bestaande wettelijke regelingen beroep op een onafhankelijke rechter voor de belanghebbenden openstaat;
 - b. is er zo'n voorziening, dan wordt van die beroepsregeling niet afgeweken, tenzij dat onvermijdelijk is;

- c. is zo'n voorziening er niet, dan kan worden gekozen uit één van de volgende twee mogelijkheden
- bestaat voor het desbetreffende gebied, of een verwant gebied, reeds een gespecialiseerde administratieve rechter, dan kan ook krachtens de nieuwe regeling beroep op die rechter worden opengesteld, het onder b gestelde is van overeenkomstige toepassing.
 - is zo'n gespecialiseerde administratieve rechter niet aan te wijzen, dan wordt tegen de in de aanhef bedoelde besluiten voor belanghebbenden beroep op de burgerlijke rechter opengesteld, waarbij in daarvoor aanmerking komende gevallen kan worden voorgeschreven, dat eerst een bezwaarschrift bij het bestuursorgaan dat het bestreden besluit genomen heeft, moet worden ingediend.

Toelichting:

Artikel 14 van het Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (Bupoverdrag) en meer nog artikel 8 van de Inter-American Convention on Human Rights eisen, dat altijd beroep op een onafhankelijke rechter mogelijk is; het kan eventueel wel worden voorafgegaan door een bezwaarschriftprocedure of door een vorm van administratief beroep. Een voorbeeld van een gespecialiseerde administratieve rechter is de Raad van Beroep, bedoeld in artikel 59 van de Inkomstenbelasting 1922. Een voorbeeld van een bepaling die het Hof van Justitie als administratieve rechter- en wel als rechter in ambtenarenzaken - aanwijst, is artikel 79 van de Personeelwet.

100. Indien een besluitvormingsprocedure uiteenvalt in achtereenvolgende individuele besluiten, dan wordt:
- a. bij voorkeur bepaald, dat bezwaar/beroep slechts openstaat tegen het laatste besluit in deze reeks;
 - b. tevens bepaald, dat bij bezwaar/beroep ook grieven tegen de voorafgaande besluiten naar voren kunnen worden gebracht.
101. Het openstellen van de mogelijkheid van bezwaar/beroep geschiedt niet in de vorm van een opsomming van de voor bezwaar/beroep vatbare besluiten, doch in de vorm van een algemene bepaling, waarvoor het volgende model wordt gebruikt:
- "Degene die rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen door een krachtens deze wet (dit staatsbesluit) genomen besluit (dat geen algemeen verbindende regels bevat), kan daartegen . . . enz."

Toelichting:

Tegen een opsomming van de voor beroep vatbare besluiten (enumeratiemethode) bestaat het bezwaar, dat tegen een niet genoemd besluit dikwijls toch weer elders voorziening zal kunnen worden gevraagd, daar voor dergelijke besluiten de weg naar de burgerlijke rechter voor de rechtzoekende burger veelal zal openstaan.

"Rechtstreeks in zijn belang getroffen" kan, naast de geadresseerde van het besluit, ook een derde-belanghebbende zijn; bij een bouwvergunning b.v. de omwonenden.

De toevoeging "dat geen algemene regels bevat" is alleen nodig, indien de wettelijke regeling ook voorziet in het nemen van andere dan individuele besluiten; zie b.v. artikel 58 Wet Regionale Organen.

De formule "krachtens deze wet (dit staatsbesluit) geno-

men besluiten" omvat tevens de besluiten, genomen op grond van een uitvoeringsregeling van die wet of dat staatsbesluit.

102. Als termijn voor de mogelijkheid om een bezwaarschrift in te dienen, administratief beroep of beroep bij een onafhankelijke rechter aan te tekenen, wordt gekozen voor twee maanden, alleen om dringende redenen kan van deze termijn worden afgeweken.
103. Indien de mogelijkheid tot het indienen van een bezwaarschrift of het instellen van administratief beroep wordt opengesteld, wordt tevens:
- geregeld, dat de indiener het bezwaar- of beroepschrift - alsmede eventuele anderen die door het bestreden besluit rechtstreeks in hun belang worden getroffen - in de gelegenheid wordt gesteld te worden gehoord, desgevenst vergezeld van een raadsman;
 - een regeling van overige procedurevoorschriften gegeven;
 - aangegeven binnen welke termijn op het bezwaar of het beroep dient te worden beslist;
 - bepaald, dat het uitblijven van een besluit na de aangegeven termijn, voor de mogelijkheid van bezwaar/beroep met een weigering wordt gelijkgesteld.

Toelichting:

Voor het beroep op een onafhankelijke rechter gelden de eisen die artikel 14 Bupoverdrag en artikel 8 van de Inter-American Convention on Human Rights stellen. Een voorziening als onder d bedoeld maakt het mogelijk, bezwaar te maken of beroep in te stellen tegen het te lang uitblijven van een beslissing.

104. Voor het openstellen van beroep op een minister wordt het volgende model gebruikt:

"Degene die rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen door een op grond van deze wet (dit staatsbesluit) genomen besluit, kan daartegen beroep instellen bij de Minister belast met".

105. Het openstellen van beroep op een minister tegen een besluit van een tot de centrale overheid behorend orgaan geschiedt slechts op grond van één van de volgende overwegingen:
- het belang van eenheid van het beleid kan niet afdoende door andere bestuursinstrumenten of door beroep op een administratieve rechter worden verzekerd;
 - over de aan de orde zijnde (niet in overwegende mate gebonden) besluiten pleegt op het hoogste niveau binnen het bestuursorgaan te worden beslist - dat wil zeggen het bestuur van een zelfstandig bestuursorgaan beslist zelf, zonder mandaat - en een volledig nieuwe beoordeling is gewenst.
106. Administratief beroep wordt alleen opengesteld, indien de daarmee nagestreefde doelen niet kunnen worden bereikt met administratieve rechtspraak, in voorkomende gevallen voorafgegaan door een bezwaarschriftprocedure.

Toelichting:

Administratieve rechtspraak kan de behoefte aan een nadere bestuurlijke toetsing op het niveau van een hogere bestuurslaag wegnemen. Hetzelfde geldt voor bestuursinstrumenten als toezicht in de vorm van goedkeuring of vernietiging en door een ander bestuursorgaan te geven aanwijzingen, richtlijnen en plannen.

107. Tegen besluiten van regionale organen wordt geen administratief beroep op een ander regionaal orgaan opengesteld.

Paragraaf 4.4. Bestuursrechtelijke Sancties

108. Als bestuursrechtelijke sancties worden met name de volgende vormen overwogen:

- schorsen, wijzigen en intrekken van een besluit,
- uitoefenen van bestuursdwang (vroeger: politiedwang),
- opleggen van een dwangsom, of
- opleggen van een administratieve boete.

Toelichting:

Er zijn vier bestuursrechtelijke sancties, die vanwege hun algemene karakter in een groot aantal gevallen en voor regelgeving van uiteenlopende aard als handhavingsmiddel geschikt zijn.

Voor het verlenen van de bevoegdheid om van de laatst genoemde drie sancties gebruik te maken, worden in de aanwijzingen 110, 111 en 112 modellen gegeven, waaraan niet afdoet dat bij vele vormen van regelgeving andere, specifieke sanctiemaatregelen mogelijk zijn.

109. De gronden die kunnen of moeten leiden tot schorsing, wijziging of intrekking van een individueel besluit bij wijze van sanctie, worden zoveel mogelijk uitdrukkelijk geregeld.

Toelichting:

Zie ook aanwijzing 98.

110. Voor het verlenen van de bevoegdheid tot het uitoefenen van bestuursdwang wordt zoveel mogelijk het volgende model gebruikt.

- "1. (aanduiding bestuursorgaan) heeft de bevoegdheid tot het doen wegnemen, beletten, verrichten en in de vorige toestand herstellen van hetgeen in strijd met de gestelde regels of met ingevolge die regels opgelegde verplichtingen is of wordt gedaan, gehouden, nagelaten of weggenomen.
2. De overtreder is de kosten, verbonden aan de toepassing van lid 1, verschuldigd, tenzij de kosten redelijkerwijs niet te zijnen laste behoren te komen.
3. (aanduiding bestuursorgaan) kan van de overtreder bij dwangbevel de ingevolge lid 2 verschuldigde kosten, verhoogd met de op de invordering vallende kosten, invorderen.
4. Het dwangbevel wordt op kosten van de overtreder bij deurwaardersexploit betekend en levert een executoriale titel op in de zin van het Tweede Boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.
5. Gedurende zes weken na betekening staat verzet tegen dwangbevel open door de dagvaardiging van (aanduiding van de rechtspersoon waaronder het bestuursorgaan ressorteert) voor de bevoegde rechter.
6. Het verzet schorst de tenuitvoerlegging.
7. Op verzoek van (aanduiding van het bestuursorgaan) kan de rechter de schorsing van de tenuitvoerlegging opheffen."

111. Voor het verlenen van de bevoegdheid tot het opleggen van een dwangsom wordt zoveel mogelijk het volgende model gebruikt:

- "1. Indien met het oog op de betrokken overtreding passend, kan in het belang van . . . (aanduiding als het voorkomen of beperken van gevaar, schade of hinder

- of concrete doelstelling van de betrokken regel) (aanduiding van het betrokken bestuursorgaan) bepalen, dat door de belanghebbende een dwangsom zal worden verbeurd per dag dat de inrichting (of instelling) niet overeenkomstig de (vergunning) voorschriften (of zonder vergunning) in werking is (of per overtreding).
2. De dwangsom bedraagt ten hoogste gulden per dag (per uur, per week, per overtreding, enz.) en komt toe aan
 3. (aanduiding van het betrokken bestuursorgaan) kan bij dwangbevel het bedrag van de dwangsom, verhoogd met de op de invordering vallende kosten, invorderen.
 - 4/5/6/7". (Zie de leden 4, 5, 6 en 7 van de modelbepaling in aanwijzing 110).

Toelichting:

De bevoegdheid tot het opleggen van een dwangsom kan alleen worden verleend met het oog op de dreigende onrechtmatigheid of vrees voor herhaalde overtreding. Zij wordt niet verleend los van de bevoegdheid tot het uitoefenen van bestuursdwang (tenzij bestuursdwang niet mogelijk is).

112. Voor het verlenen van de bevoegdheid tot het opleggen van een boete door een bestuursorgaan wordt zoveel mogelijk het volgende model gebruikt.
 - "1. (aanduiding van het bestuursorgaan) kan een belanghebbende een boete van ten hoogste gulden per overtreding opleggen.
 2. (aanduiding van het bestuursorgaan) kan een krachtens artikel opgelegde boete, alsmede de kosten van de invordering, bij dwangbevel invorderen.
 3. Het dwangbevel wordt op kosten van de overtreder bij deurwaardersexploit betekend en levert een executoriale

titel op in de zin van het Tweede Boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering".

Toelichting:

Evenals bij het opleggen van andere sancties, behoort het bestuursorgaan een waarschuwing te laten uitgaan voordat het de boete oplegt. Bij het verlenen van de bevoegdheid tot het opleggen van een administratieve boete, dienen artikel 14 van het Bupoverdrag en artikel 8 van de Inter-American Convention on Human Rights in acht te worden genomen.

Paragraaf 4.5. Opsporing en Strafbaarstelling

113. Indien het wenselijk wordt geacht ook anderen dan de bij of krachtens artikel 134 van het Wetboek van Strafvordering aangewezen personen (algemene opsporingsambtenaren) te belasten met de opsporing van bepaalde strafbare feiten, wordt daarvoor het volgende model gebruikt:

"Met de opsporing van de feiten strafbaar gesteld bij artikel zijn, behalve de bij of krachtens artikel 134 van het Wetboek van Strafvordering aangewezen ambtenaren, tevens belast"
114. Er wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de bevoegdheid tot opsporing en tot het houden van toezicht.

Toelichting:

Bij het toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften gaat het om het uitoefenen van een zekere mate van controle op degenen tot wie de wettelijke voorschriften zich richten, zonder dat er in beginsel een vermoeden van een strafbaar feit is.

Opsporing is aan de orde, indien er sprake is van een redelijk vermoeden van een strafbaar feit, hetgeen inhoudt dat er een concrete grond moet zijn om aan te nemen, dat met enige mate van waarschijnlijkheid een strafbaar feit is gepleegd. Degene die opsporingsbevoegdheid uitoefent, dient zich te houden aan de regels die in het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het opsporingsonderzoek zijn gegeven.

Het gebruik van de in oudere wetgeving nog wel voorkomende term "controlebevoegdheid" is af te raden.

115. In een wet die de benoeming van toezichthoudende en bijzondere opsporingsambtenaren regelt, wordt bepaald dat deze ambtenaren verplicht zijn op verzoek van belanghebbenden een legitimatiebewijs te tonen, voor het opleggen van deze verplichting wordt het volgende model gebruikt:

"Op verzoek van belanghebbenden tonen de toezichthoudende en de bijzondere opsporingsambtenaren bij de uitoefening van hun taak hun legitimatiebewijs".

Toelichting:

Deze modelbepaling impliceert, dat elders aan de bevoegde bestuursorganen de verplichting is opgelegd voor de verstrekking van een legitimatiebewijs zorg te dragen.

116. Voor het regelen van de bevoegdheid tot het betreden van andere plaatsen dan woningen wordt de volgende modelbepaling gebruikt:

"1. De in artikel . . . bedoelde ambtenaren hebben (vanaf . . . uur tot . . . uur) toegang tot elke plaats, niet zijnde een woning, voor zover dat redelijkerwijs nodig is voor de vervulling van hun taak, waarbij zo nodig zij zich toegang verschaffen met behulp van de sterke arm.

2. De in artikel . . . bedoelde ambtenaren zijn bevoegd zich te doen vergezellen van door hen aangewezen personen."

Toelichting:

Of er in een wet een bepaalde periode moet worden genoemd, waarbinnen de betrokken ambtenaren hun taak mogen uitoefenen, moet worden bepaald aan de hand van de uit te oefenen taak. Van de aard van de taak kunnen eveneens het aanvangstijdstip en de duur van de periode afhankelijk worden gesteld.

117. Voor het regelen van de bevoegdheid tot het betreden van woningen wordt de volgende modelbepaling gebruikt:

"1. De in artikel . . . bedoelde ambtenaren hebben (tussen . . . en . . . uur) toegang tot woningen waarin, naar zij redelijkerwijs kunnen veronderstellen, handelingen worden verricht (dan wel voorwerpen, vloeistoffen, gassen en andere goederen worden bewaard) ten behoeve van de uitoefening van een beroep of bedrijf, voor zover het binnentreden redelijkerwijs nodig is voor de vervulling van hun taak.

2. Een woning treden zij echter tegen de wil van de bewoner niet binnen zonder vergezeld te zijn van een hulpofficier van justitie of voorzien te zijn van een bijzondere schriftelijke last van een hulpofficier van justitie".

118. Voor het regelen van de bevoegdheid tot het kennisnemen van gegevens wordt de volgende modelbepaling gebruikt:

"1. De in artikel . . . bedoelde ambtenaren zijn bevoegd
a. gelegenheid tot kennisneming te vorderen van boeken en andere zakelijke bescheiden en van gegevens die langs geautomatiseerde weg worden verwerkt, voor zover dat redelijkerwijs nodig is voor de vervulling van hun taak;

b. voor korte tijd afgifte van bescheiden en gegevens te vorderen, dan wel vastlegging en afgifte van de vastlegging voor het maken van afschriften te vorderen.

2. Degenen die gehouden zijn te beschikken over bescheiden en gegevens, bedoeld in lid 1, kunnen zich niet beroepen op

de afwezigheid ervan, tenzij zij kunnen aantonen dat zij er niet over kunnen beschikken.

3. Zij die uit hoofde van hun beroep of ambt tot geheimhouding verplicht zijn, kunnen zich verschonen van het bieden van kennisneming, doch uitsluitend voor zover het betreft hetgeen hun in die hoedanigheid is toevertrouwd".

119. Voor het regelen van de bevoegdheid tot het onderzoeken van voorwerpen en dergelijke wordt de volgende modelbepaling gebruikt:

"1. De in artikel . . . bedoelde ambtenaren zijn bevoegd tot het onderzoeken van voorwerpen, vloeistoffen, gassen en andere goederen, het verrichten van metingen en het nemen van monsters, voor zover dat redelijkerwijs nodig is voor de vervulling van hun taak.

2. Desverlangd worden monsters teruggegeven, voor zover en zodra dit mogelijk is".

120. Voor het regelen van de bevoegdheid tot het onderzoek in verband met vervoermiddelen wordt de volgende modelbepaling gebruikt:

"1. De in artikel . . . bedoelde ambtenaren zijn bevoegd tot het onderzoeken van vervoermiddelen en hun lading en inzage in de wettelijk voorgeschreven bescheiden te vorderen, voor zover dat redelijkerwijs nodig is voor de vervulling van hun taak.

2. Zij kunnen daartoe van de bestuurders van voertuigen en de schippers van vaartuigen vorderen.

a. dat dezen hun vervoermiddelen tot stilstand brengen en naar een door hen aangewezen plaats overbrengen;

b. dat dezen hun vervoermiddelen lossen of afladen (op kosten van ongelijk).

3. Ten einde het in artikel . . . bedoelde toezicht uit te oefenen worden vorderingen als in lid 2 bedoeld slechts

gedaan, indien het toezicht niet op een andere wijze kan worden uitgeoefend.

4. Voor de uitoefening van de in de leden 1 en 2 bedoelde bevoegdheden zijn de in artikel . . . bedoelde ambtenaren bevoegd zich te doen vergezellen van door hen aangewezen personen.

5. De Minister belast met de zorg voor justitiële aangelegenheden is bevoegd, na overleg met de Minister belast met . . . (of: de Minister die het aangaat), regels te stellen omtrent de wijze, waarop vorderingen vervoermiddelen tot stilstand te brengen als bedoeld in lid 2, worden gedaan".

Toelichting:

In sommige gevallen kan het onredelijk zijn de kosten van de controle geheel op de betrokkenen af te wentelen; alsdan kan de formule "op kosten van ongelijk" worden opgenomen.

121. Voor het regelen van de bevoegdheid tot het vragen van inlichtingen wordt de volgende modelbepaling gebruikt:

"1. De in artikel . . . bedoelde (toezichthoudende) ambtenaren zijn bevoegd inlichtingen te vragen die zij voor de vervulling van hun taak nodig achten.

2. Zij die een beroep uitoefener of in een bedrijf werkzaam zijn, zijn verplicht de hun in die hoedanigheid gevraagde inlichtingen volledig en naar waarheid te verstrekken.

3. Zij die uit hoofde van hun beroep of ambt tot geheimhouding verplicht zijn, kunnen zich verschonen van het verschaffen van inlichtingen, doch uitsluitend voor zover het betreft hetgeen hun in die hoedanigheid is toevertrouwd".

Toelichting:

 Deze bevoegdheid mag, gelet op artikel 21 van het Wetboek van Strafvordering, niet aan bijzondere opsporingsambtenaren worden verleend. Om die reden dient in de bepaling te worden aangegeven, dat de bevoegdheid alleen aan toezichthoudende ambtenaren toekomt, ingeval in de desbetreffende wet tevens van bijzondere opsporingsambtenaren sprake is.

122. Voor zover een verplichting tot medewerking bij de uitoefening van bevoegdheden tot opsporing en toezicht wenselijk is, wordt het volgende model gebruikt:

"1. Een ieder is verplicht de in artikel . . . bedoelde (toezichthoudende) ambtenaren de medewerking te verlenen die redelijkerwijs nodig is bij de uitoefening van hun bevoegdheden.

2. Bij het verlenen van medewerking is een ieder gehouden de aanwijzingen van de ambtenaren te volgen en hun benodigde bijstand en hulpmiddelen kosteloos te verstrekken, bij gebreke waarvan deze ambtenaren op kosten van de betrokkene in het nodige kunnen voorzien".

123. Voor de regeling van de bevoegdheid tot inbeslagneming wordt het volgende model gebruikt:

"1. Ook buiten het geval van ontdekking op heterdaad zijn de in artikel . . . bedoelde bijzondere opsporingsambtenaren bevoegd tot inbeslagneming van daarvoor vatbare voorwerpen.

2. Voor zover nodig kunnen zij afgifte van deze voorwerpen vorderen".

Toelichting:

 Omdat toekenning van deze bevoegdheid meebrengt, dat de regels inzake inbeslagneming uit het Wetboek van Strafvor-

dering van toepassing zijn, kan zij alleen aan bijzondere opsporingsambtenaren worden toegekend.

124. Voor de regeling van de opsporingsbevoegdheid van bijzondere opsporingsambtenaren wordt het volgende model als uitgangspunt genomen.

"De in artikel . . . bedoelde bijzondere opsporingsambtenaren zijn tevens belast met de opsporing van.

a. de overtredingen omschreven in artikel . . . (een bepaling overeenkomstig aanwijzingen 120, 121, 122 en 123), indien de vordering werd gedaan of de inlichting of de medewerking werd gevraagd door henzelf;

b. de misdrijven omschreven in de artikelen 231 tot en met 236 van het Wetboek van Strafrecht, indien het bevel of de vordering werd gedaan of de handeling werd ondernomen door henzelf".

Toelichting:

 Aan de bijzondere opsporingsambtenaren behoort tevens de bevoegdheid toe te komen opsporingshandelingen te verrichten met betrekking tot die strafbare feiten, waarmee zij in de uitoefening van hun functie geconfronteerd worden. Indien er behoefte is aan bijstand van de bijzondere opsporingsambtenaren door medewerkers, dient de bepaling ook op handelingen van die medewerkers betrekking te hebben. De hierbedoelde bevoegdheid behoort niet aan toezichthoudende ambtenaren te worden toegekend.

125. Voor de strafbaarstelling van het niet voldoen aan vorderingen als bedoeld in de aanwijzingen 116 tot en met 121 en de verplichting, bedoeld in aanwijzing 122, wordt zoveel mogelijk het volgende model gebruikt:

"1. Het niet voldoen aan vorderingen gedaan krachtens de artikelen . . . of aan een verplichting omschreven in de

artikelen wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste veertien dagen of een geldboete van ten hoogste . . . gulden.

2. De in lid 1 strafbaar gestelde feiten zijn overtredingen”.

Toelichting:

Conform deze modelbepaling wordt strafbaar **gesteld het niet** voldoen aan een door een aangewezen **ambtenaar gedane** vordering krachtens de genoemde artikelen of **het niet** voldoen aan één van de genoemde verplichtingen, **welke** vorderingen onderscheidenlijk verplichtingen erop zijn gericht **de betrokken ambtenaar** in staat te stellen zijn taak adequaat te vervullen. Aan deze culpoze strafbaarstelling bestaat behoefte naast het bepaalde in artikel 236 Wetboek van Strafrecht, dat alleen het opzettelijk niet voldoen aan een bevel of vordering strafbaar stelt. Het opzet bij b.v. het negeren van een vordering een voertuig te doen **stilstaan** (negeren van een stopteken) zal echter veelal moeilijk kunnen worden bewezen. Bovendien zal in een aantal gevallen aan een vordering tot het verstrekken van inzage van **zakelijke** bescheiden (b.v. een vergunning) niet worden voldaan, niet omdat de betrokkene daartoe niet bereid is, maar omdat hij in strijd met een wettelijke verplichting de desbetreffende bescheiden niet (meer) voorhanden heeft.

Gelet op de ernst van de feiten is de sanctie, opgenomen in de modelbepaling, adequaat. Voor zover de wetgever daarvoor redenen kan aanvoeren, kan - gelet op de geregelde materie - voor een andere strafmaat worden gekozen.

126. Ge- en verbodsbepalingen worden zo precies en zo feitelijk mogelijk geformuleerd.

Toelichting:

Met het oog op artikel 131 lid 2 van de Grondwet dient een bepaling zo concreet mogelijk aan te geven wat het strafbare feit is.

Het verdient aanbeveling, voor de redactie van ge- en verbodsbepalingen waarvan overtreding een strafbaar feit zal opleveren, advies aan het Parket van de Procureur-Generaal te vragen.

127. Ten aanzien van elk strafbaar feit, dat door een wet in het leven wordt geroepen of dat krachtens haar bij lagere regeling in het leven kan worden geroepen, wordt in de wet aangegeven of het een misdrijf of een overtreding is; hiervoor wordt het volgende model gebruikt:
 “1. De in (of krachtens) artikel strafbaar gestelde feiten zijn misdrijven.
 2. De in (of krachtens) artikel strafbaar gestelde feiten zijn overtredingen”

Toelichting:

Alleen als er sprake is van bijzondere redenen, kan ervoor worden gekozen een misdrijf krachtens een bepaling in een lagere regeling dan de wet strafbaar te stellen. In den regel dient de strafbaarstelling van misdrijven volledig in de wet te geschieden.

128. Indien de omschrijving van een strafbaar feit aan een lagere regeling wordt overgelaten, wordt in de wet aangegeven welke straf kan worden opgelegd, waarbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij de straffen en maatregelen die het Wetboek van Strafrecht kent.

Toelichting:

De strafsanctie op de overtreding van een voorschrift in een staatsbesluit (of een bestuursbesluit) kan ingevolge artikel 131 lid 2 van de Grondwet niet in het betrokken besluit worden geregeld; de strafsoort en de maximaal op te leggen straf worden in de wet geregeld.

129. Indien in een wet omschreven strafbare feiten economische delicten zijn, wordt de wet chronologisch naar het tijdstip van totstandkoming in artikel 1 van de Wet Economische Delicten ondergebracht.

Toelichting:

De toevoeging of schrapping van zodanige wet wordt overeenkomstig de volgende voorbeelden geformuleerd.

- "Aan artikel 1 van de Wet Economische Delicten wordt toegevoegd.
43. het Decreet Mijnbouw (S.B. 1986 no. 28)".
- "In artikel 1 van de Wet Economische Delicten vervalt:
33. de Delfstoffenwet (G.B. 1882 no. 19), onder vernummering van 34 en volgende nummers".

130. Bij aanwijzing van economische delicten in een wet worden de artikelen waarvan overtreding een economisch delict oplevert, opgesomd; zo nodig worden ook de afzonderlijke leden genoemd.

131. Voor zover dit in een wet nodig is, wordt voor de mogelijkheid van strafvervolgning tegen een rechtspersoon de volgende modelbepaling gebruikt:

"1. Indien een feit, bij of krachtens deze wet strafbaar gesteld, wordt begaan door of vanwege een rechtspersoon, kan de strafvervolgning worden ingesteld en kunnen de in de

wet voorziene straffen en maatregelen, indien deze daarvoor in aanmerking komen, worden uitgesproken:

- a. tegen die rechtspersoon, of
- b. tegen hen die tot het begaan van het feit opdracht hebben gegeven, alsmede tegen hen die feitelijke leiding aan de verboden gedraging hebben gegeven, of
- c. tegen de onder a en b genoemden tezamen.

2. Een strafbaar feit wordt begaan door of vanwege een rechtspersoon, indien het begaan wordt door personen, die hetzij uit hoofde van een dienstbetrekking, hetzij uit anderen hoofde handelen in de sfeer van de rechtspersoon, ongeacht of deze personen ieder afzonderlijk het feit hebben begaan dan wel bij hen gezamenlijke elementen van dat feit aanwezig zijn.

3. Indien een strafvervolgning wordt ingesteld tegen een rechtspersoon, wordt deze tijdens de vervolging vertegenwoordigd door één der bestuurders, in persoon of bij gemachtigde; de rechter kan de persoonlijke verschijning van een bepaalde bestuurder bevelen.

4. Indien de strafvervolgning wordt ingesteld tegen een rechtspersoon, geschiedt de uitreiking van gerechtelijke mededelingen aan de plaats waar het bestuur zitting of kantoor houdt of aan de woonplaats van de hoofdbestuurder of een andere bestuurder.

5. Ingeval de uitreiking betreft een gerechtelijk schrijven als bedoeld in artikel 515 van het Wetboek van Strafvordering, dan is artikel 517, leden 2 en 3, van dat Wetboek van overeenkomstige toepassing.

6. Het bepaalde in dit artikel is mede van toepassing op de vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid, de maatschap, enige andere vereniging van personen en het doelvermogen".

Paragraaf 4.6. Slotbepalingen

132. Een wet of staatsbesluit eindigt met "Slotbepalingen", die afhankelijk van de omvangrijkheid van de regeling - kunnen omvatten:
- bepalingen, die uit systematisch oogpunt niet in een ander hoofdstuk onder te brengen zijn;
 - bepalingen, die nodig gebleken overgangsrecht bevatten;
 - bepalingen, die nodig gebleken wijzigingen in andere regelingen bevatten,
 - een slotartikel, regelende de inwerkingtreding en de afkondiging van de wet of het staatsbesluit, waarin ook een citeertitel is opgenomen.

Toelichting:

Wanneer bij een wet of een staatsbesluit een uitgebreide regeling van het overgangsrecht nodig is, kan dit afzonderlijk als "Overgangsbepalingen" worden opgenomen. Evenzo kunnen afzonderlijk onder "Aanpassing Wetgeving" worden opgenomen de bepalingen die door de aan de orde zijnde regeling nodig gebleken wijzigingen in andere regelingen aanbrengen.

133. Indien het wenselijk is instellingen of personen die betrokken zijn bij de uitvoeringstaken van bestuursorganen, te verplichten tot geheimhouding van daarbij aan hen bekend geworden vertrouwelijke gegevens, wordt dit bepaald overeenkomstig het volgende model.
- "Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van deze wet en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of rederlijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheim-

houding van die gegevens, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit".

Toelichting:

Uitvoering van een wet omvat ook uitvoering van regelingen die op die wet gebaseerd zijn. Het opnemen van een geheimhoudingsbepaling in een regeling is niet nodig voor personen voor wie reeds een geheimhoudingsplicht bestaat. Zo vloeit deze voor ambtenaren reeds voort uit artikel 38 Personeelswet. De strafbaarstelling van een schending van een wettelijke geheimhoudingsplicht is geregeld in artikel 332 van het Wetboek van Strafrecht.

134. Indien het wenselijk is te bepalen, dat een wet periodiek wordt geëvalueerd, wordt het volgende model gebruikt:
- "De Minister belast met . . . zendt (in overeenstemming met de Minister belast met . . .) binnen . . . jaar na de inwerkingtreding van deze wet (, en vervolgens telkens na . . . jaar,) aan De Nationale Assemblée een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van deze wet in de praktijk".

Toelichting:

Zowel de mate van verwerkelijking van de beoogde doelen als de neveneffecten van de wet komen voor onderzoek in aanmerking. In het algemeen lijkt een evaluatietermijn van vijf jaar in de rede te liggen.

Onder omstandigheden kan echter een andere termijn de voorkeur verdienen. In een aantal gevallen zal het voorschrijven van een vervolgevaluatie achterwege kunnen blijven. Indien voor de evaluatie de medewerking van een niet onder regeringsverantwoordelijkheid vallend orgaan nodig is, moet daartoe een wettelijke voorziening worden opgenomen.

135. Bij een nieuwe regeling of wijziging van een regeling wordt overwogen, of overgangsbepalingen noodzakelijk zijn.

Toelichting:

De hoofdregel is, dat een nieuwe regeling vanaf het tijdstip van haar inwerkingtreding van toepassing is op zowel bestaande als nieuwe verhoudingen (onmiddellijke of exclusieve werking).

Onder omstandigheden kunnen bezwaren kleven aan onmiddellijke werking. In dat geval kan gekozen worden voor terugwerkende kracht of voor eerbiedigende of uitgestelde werking.

Afwijkingen van de hoofdregel dienen in beginsel in de regeling zelf te worden geregeld. Dit is evenwel niet altijd nodig. Er kunnen namelijk algemene bepalingen van overgangsrecht bestaan, zoals artikel 1 lid 2 van het Wetboek van Strafrecht.

Voor de beoordeling, in hoeverre afwijking van de hoofdregel noodzakelijk is, dient de ontwerper van een regeling zich de maatschappelijke gevolgen daarvan voor te stellen. Punten van overweging zijn daarbij het vertrouwensbeginsel, de redelijkheid en billijkheid, de rechtszekerheid en het verrassingseffect.

Het is niet altijd noodzakelijk op de gehele regeling van toepassing zijnde overgangsbepalingen te ontwerpen; per onderdeel van een regeling kunnen er ook verschillende overgangsregels gelden.

Opmerking:

De Grondwet 1987 bevat in artikel 183 een bijzondere regeling van grondwettelijk overgangsrecht.

136. Aan een regeling kan terugwerkende kracht worden toegekend, maar bij belastende regelingen wordt dit met terughoudendheid toegepast.

Toelichting:

Door de toekenning van terugwerkende kracht aan een regeling worden de in die regeling voorziene rechtsgevolgen gekend te zijn ingetreden vanaf een nader aangeduid tijdstip voorafgaande aan de inwerkingtreding van die regeling.

De mogelijkheid tot het verlenen van terugwerkende kracht wordt beperkt door internationale en nationale wettelijke bepalingen (zie artikel 15 van het Bupoverdrag, artikel 131 lid 2 Grondwet en artikel 1 lid 1 Wetboek van Strafrecht). Op grond van deze bepalingen kan ten nadele van justitiabelen geen terugwerkende kracht aan strafbepalingen worden toegekend. Onder bepaalde omstandigheden kan terugwerkende kracht in andere gevallen evenwel geboden zijn.

Een reden voor het toekennen van terugwerkende kracht kan zijn de noodzaak tot het plotseling laten gelden van een nieuwe regeling om te voorkomen dat burgers maatregelen treffen, waardoor de regeling het beoogde effect ontbeert of zelfs een tegenovergesteld effect sorteert. Alsdan kan de grensdatum van de terugwerkende kracht samenvallen met de datum waarop de inhoud van de ontwerp-regeling algemeen bekend is gemaakt. Bij wetten verdient het voorkeur niet verder terug te gaan dan de datum, waarop het wetsontwerp bij De Nationale Assemblée werd ingediend.

Voorts kan worden gedacht aan gevallen, waarin de regelgeving een achterstand heeft opgelopen ten opzichte van in de praktijk noodzakelijk gebleken ontwikkelingen die legalisering achteraf behoeven. Legalisering dient dan wel op zo kort mogelijke termijn te geschieden, opdat de periode waarover de regeling terugwerkt, beperkt blijft. In dergelijke gevallen kan liever van specifieke constructies - zoals bekrach-

tiging en conversie - in plaats van terugwerkende kracht, gebruik worden gemaakt.

Ten slotte kan terugwerkende kracht aangewezen zijn, indien het gaat om het herstellen van in de regelgeving geslopen klaarblijkelijke fouten.

137. Bij het toekennen van terugwerkende kracht dient duidelijk uit de regeling te blijken, welke rechtsgevolgen beoogd worden.

138. Voor het toekennen van terugwerkende kracht wordt in normale gevallen het volgende model gebuikt:
"Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking met ingang van de dag volgende op die van haar/zijn afkondiging en werkt terug tot en met ...".

Toelichting:

Het toekennen van terugwerkende kracht geschiedt niet door middel van een fictieve inwerkingtredingsdatum. Niet toegestaan is dus het gebruik van de formule: "Deze wet wordt geacht in werking te zijn getreden met ingang van ...".

139. Een nieuwe regeling kan een voordien geldende regeling blijvend of voor een bepaalde periode op nader aangeduide feiten of verhoudingen van toepassing laten.

Toelichting:

Het toekennen van eerbiedigende of uitgestelde werking kan soms wenselijk zijn, b.v. indien het aan de nieuwe regeling voorafgaande rechtsregime heeft geleid tot het ontstaan van verwachtingen omtrent het voortduren van situaties of tot het al dan niet intreden van aan bepaalde handelingen verbonden rechtsgevolgen of andere effecten, aan welke ver-

wachtingen de nieuwe regeling afbreuk zal doen.

In hoeverre deze verwachtingen gehonoreerd moeten worden, hangt in de eerste plaats af van de vraag, of de overwegingen die geleid hebben tot het totstandbrengen van de nieuwe regeling, daartoe de ruimte laten; voorts spelen het realiteitsgehalte van de verwachtingen en de daarbij betrokken belangen een rol.

Leidt de toepassing van eerbiedigende of uitgestelde werking tot een zeer ingewikkelde regeling, dan verdient het overweging de te handhaven regeling opnieuw vast te stellen als onderdeel van een uitzondering op de nieuwe regeling.

140. Bij het toekennen van eerbiedigende of uitgestelde werking dient duidelijk uit de regeling te blijken, welke rechtsgevolgen beoogd worden.

141. Indien het wenselijk is, de nieuwe regels voor procedures en bevoegdheden van organen ter zake van geschillen ook van toepassing te doen zijn op zaken die vóór de inwerkingtreding van deze regels aanhangig zijn gemaakt, wordt dit uitdrukkelijk in de regeling bepaald.

Toelichting:

In de sfeer van de strafvordering geldt niet een regel als die van artikel 1 lid 2 van het Wetboek van Strafrecht. Bij verandering van de bevoegde instantie of van de procedure dient men in die sfeer, evenals in de sfeer van het burgerlijk procesrecht, na te gaan of de nieuwe regeling ook moet gelden voor de zaken die bij de inwerkingtreding van de nieuwe regeling aanhangig zijn.

142. Een regeling voorziet in haar inwerkingtreding; deze wordt zodanig geregeld, dat zij blijkt uit het Staatsblad waarin de regeling is geplaatst of uit een later Staatsblad.

Toelichting:

De inwerkingtreding van een regeling wordt niet afhankelijk gesteld van de inwerkingtreding van een verdrag of van een andere niet uit het Staatsblad blijkende gebeurtenis.

143. Bij het bepalen van de termijn tussen de bekendmaking en de inwerkingtreding van een regeling wordt rekening gehouden met de mogelijkheid voor uitvoeringsorganen en andere bij de regeling betrokkenen om zich tijdig op de regeling in te stellen.

Toelichting:

Welke invoeringsregelingstermijn redelijk is, hangt in de eerste plaats af van de regeling. Ook indien de invoering spoedeisend is, zal toch verzekerd moeten zijn dat enerzijds de daarbij betrokken burgers, bedrijven en instellingen en anderzijds de uitvoeringsorganen redelijkerwijs in staat zijn de gestelde bepalingen na te komen en uit te voeren.

De datum van inwerkingtreding moet - zo mogelijk - zodanig worden vastgesteld, dat de betrokkenen (b.v. advocatuur, rechterlijke macht, regionale organen of uitvoeringsorganen) de gelegenheid hebben om tijdig van de nieuwe regeling kennis te nemen.

144. Bepalingen betreffende afkondiging van een regeling, vaststellen van een citeertitel en delegatie van regelgevende bevoegdheid worden niet in de overgangsregeling opgenomen.

Toelichting:

De bedoelde bepalingen gelden vanaf het tijdstip van de totstandkoming van de wet of het staatsbesluit; bij de rege-

ling van de inwerkingtreding moeten zij uitgezonderd worden.

Een uitvoeringsregeling kan vastgesteld worden vanaf het tijdstip van totstandkoming van de delegerende regeling; echter kan zij niet eerder in werking treden of verder terugwerken dan de delegerende regeling.

145. Voor de inwerkingtredingsbepaling van wettelijke regelingen wordt in het algemeen één van de volgende modellen gebruikt:
- a. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking met ingang van 1 januari 1973".
 - b. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking met ingang van de dertigste dag volgende op die van haar/zijn afkondiging".
 - c. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking met ingang van de dag volgende op die van haar/zijn afkondiging".

146. De inwerkingtredingsbepaling van bestuursbesluiten houdende algemeen verbindende regels vormt een onderdeel van de slotparagraaf (eventueel de voorlaatste paragraaf) van de resolutie of beschikking.

Opmerking: Zie hiervoor aanwijzing 156.

147. Een **resolutie tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van een wet of een staatsbesluit** voorziet niet in haar **eigen inwerkingtreding**; zij wordt ingericht overeenkomstig het volgende voorbeeld:

BESLUIT.

"I. Vast te stellen 1 OKTOBER 1982 als datum van inwerkingtreding van de Wet van 6 juni 1979, houdende vaststelling van beginselen inzake het beheer van en het toezicht op peniten-

tiaire inrichtingen en huizen van bewaring (Wet Delinquentenzorg) (S.B. 1979 no. 21, zoals gewijzigd bij S.B. 1983 no. 75).

II. Te bepalen, dat deze resolutie in het Staatsblad van de Republiek Suriname wordt bekendgemaakt.

III. Afschrift van deze resolutie te zenden aan".

148. Indien dit noodzakelijk is, kan in bijzondere gevallen voor de inwerkingtredingsbepaling van een wettelijke regeling één van de volgende modellen worden gebruikt:

a. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking . . . (als aanwijzing 145), met uitzondering van de artikelen (hoofdstukken) . . ., die in werking treden . . . (als aanwijzing 145)".

b. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt op een door de President te bepalen tijdstip in werking".

c. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt, hetzij in haar/zijn geheel, hetzij bij gedeelten op het (de) door de President te bepalen tijdstip(pen) in werking".

d. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking met ingang van 1 september 1989, met dien verstande dat, indien het Staatsblad waarin deze wet/dit staatsbesluit wordt geplaatst, na 31 augustus 1989 wordt uitgegeven, zij/het in werking treedt met ingang van de dag volgende op die van haar/zijn afkondiging en zij/het terugwerkt tot en met 1 september 1989".

e. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking met ingang van de dag, waarop . . . (een andere wet/een ander staatsbesluit) in werking treedt".

f. "Deze wet treedt in werking op hetzelfde tijdstip, waarop het op . . . (datum) . . . ingediende wetsontwerp - indien tot wet verheven - in werking treedt".

Toelichting:

Voor de inwerkingtredingsbepaling van een resolutie of beschikking houdende algemeen verbindende regels kan in

bijzondere gevallen een formulering analoog aan die van een wet of een staatsbesluit worden gebruikt. Het laatste model bevat de formule voor een novelle: een wijzigingswet die wordt ingediend met betrekking tot een nog bij De Nationale Assemblée aanhangig wetsontwerp.

149. De werkingsduur van een tijdelijke regeling wordt geregeld overeenkomstig één van de volgende voorbeelden.

a. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking met ingang van 1 januari 1987 en vervalt met ingang van 1 januari 1990".

b. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking op een door de President te bepalen tijdstip en vervalt met ingang van het zesde jaar na het tijdstip van inwerkingtreding".

c. "Deze wet/Dit staatsbesluit treedt in werking met ingang van 1 januari 1987 en vervalt op een door de President te bepalen tijdstip".

Toelichting:

De derde formulering wordt slechts gekozen, indien vaststaat dat het om een tijdelijke regeling gaat, maar het tijdstip waarop de regeling dient te vervallen, niet vooraf kan worden vastgesteld.

150. De tijdelijkheid van een regeling wordt in het opschrift en in de citeertitel tot uitdrukking gebracht.

Voorbeeld:

Decreet van 8 april 1983, houdende de bevoegdheid tot het treffen van voorlopige voorzieningen inzake de Universiteit van Suriname (Decreet Voorlopige Voorzieningen Universiteit) (S.B. 1983 no. 35).

151. Een tijdelijke wijziging van een bestaande regeling wordt gegoten in de vorm van een zelfstandige afwijkende regeling, niet in de vorm van een wijzigingsregeling met tijdelijke werking.
152. Een regeling heeft in het algemeen een citeertitel, tenzij het om een wijzigingsregeling gaat of aan aanhaling van de regeling in de praktijk weinig behoefte zal bestaan.
153. Een bepaling tot vaststelling van een citeertitel wordt bij voorkeur overeenkomstig de volgende modellen geformuleerd:
- "Deze wet kan worden aangehaald als: Wet Regionale Organen".
 - "Dit staatsbesluit kan worden aangehaald als: Besluit Taakomschrijving Departementen 1991".

Toelichting

Alleen de hoofdwoorden in een citeertitel worden met een hoofdletter geschreven (zie aanwijzing 70). Als afkortingen worden gebruikt, moeten ze voldoende bekend zijn. In een citeertitel wordt alleen een jaartal opgenomen, indien daaraan behoefte bestaat ter onderscheiding van een andere soortgelijke regeling.

154. Wettelijke regelingen en bestuursbesluiten houdende algemeen verbindende regels worden in het Staatsblad van de Republiek Suriname gepubliceerd.

Toelichting:

Voor wetten en staatsbesluiten vloeit deze aanwijzing voort uit de Wet houdende regels ter afkondiging van wetten en staatsbesluiten (S.B. 1988 no. 1).

- Voor de in de aanwijzing bedoelde resoluties en beschikkingen sluit het voorschrift aan bij de bestaande praktijk, die met het oog op de rechtszekerheid, hoogst gewenst is. Ingevolge artikel 45 lid 2 van de Wet Regionale Organen (S.B. 1989 no. 44) worden goedgekeurde districtsverordeningen eveneens in het Staatsblad geplaatst.
155. In het slotartikel worden de vaststelling van een citeertitel en de regeling van de afkondiging en de inwerkingtreding van een wettelijke regeling als drie afzonderlijke leden opgenomen, overeenkomstig het volgende voorbeeld
1. Deze wet/Dit staatsbesluit kan worden aangehaald als.
 2. Zij/Het wordt in het Staatsblad van de Republiek Suriname afgekondigd.
 3. Zij/Het treedt in werking"
156. Van een bestuursbesluit houdende algemeen verbindende regels luidt de slotparagraaf (of de voorlaatste paragraaf) overeenkomstig het volgende voorbeeld.
- "III. Te bepalen, dat deze resolutie/beschikking, die als kan worden aangehaald, in het Staatsblad (eventueel ook het Advertentieblad) van de Republiek Suriname wordt bekendgemaakt en met ingang van in werking treedt"
- Toelichting:
-
- In een gewoon bestuursbesluit luidt de slotparagraaf, "Afschrift van deze resolutie/beschikking te zenden aan", welke paragraaf, indien nodig, ook in een bestuursbesluit houdende algemeen verbindende regels kan worden opgenomen (zie aanwijzingen 85 en 86).
157. Indien het wenselijk is aan een regeling een inhoudsopgave toe te voegen, wordt deze bij de bekendmaking van de regeling achter de tekst daarvan opgenomen.

Toelichting:

 Bij de indiening van een wetsontwerp of van een ontwerpstaatsbesluit bij de Raad van Ministers kan een inhoudsopgave bij de regeling worden gevoegd.

Paragraaf 4.7. Toelichting

158. Een wetsontwerp wordt voorzien van een memorie van toelichting; een staatsbesluit, alsook een districtsverordening, van een nota van toelichting.

Toelichting:

 De toelichting geeft een motivering en uitleg van de regeling. Een resolutie of beschikking wordt niet van een toelichting voorzien; voor zover motivering nodig of gewenst is, wordt deze in de overwegingen gegeven (in een of meer "dat" zinnen).

159. De toelichting bevat een verantwoording met betrekking tot de toepassing van de aanwijzingen 4 tot en met 7, waarbij de lasten die uit de regeling voor overheid en burgers voortvloeien, zo concreet mogelijk worden aangegeven.

Toelichting:

 De aanwijzingen 4 tot en met 7 hebben betrekking op het proces van onderzoek, bezinning en afweging dat aan het besluit tot het treffen van een bepaalde regeling moet voorafgaan. In de toelichting moet expliciet op dit proces worden ingegaan. Daarbij dient ten minste aandacht te worden besteed aan de doelen van de regeling, de overwogen varianten, de doeltreffendheid van de gekozen regeling, de handhaving,

de lasten voor de overheid en de burger en de proportionaliteit van de lasten ten opzichte van de baten van de regeling. Zoveel mogelijk moet naar kwantificering van lasten worden gestreefd. Indien onzekerheid bestaat over precieze (financiële) omvang en effecten op b.v. bedrijfsvoering of concurrentiepositie, kan het vermelden van bepaalde sleutelgegevens of scenario's zeer illustratief werken.

Bij sleutelgegevens valt te denken aan aantal en omvang van betrokken bedrijven, de kosten van de te treffen voorzieningen per eenheid van het produkt of per bedrijf. Bij scenario's kan worden gedacht aan het weergeven van minimale en maximale effecten bij bepaalde reëel te achten vooronderstellingen. Dergelijke methoden zijn ook voor het aangeven van de kosten voor de overheid bruikbaar.

160. De toelichting wordt niet gebruikt voor het stellen van nadere regels.

Toelichting:

 Vermeden moet worden, dat de toelichting aanvullende normen bevat: de te stellen normen worden in de regeling zelf vastgelegd. Evenmin wordt in een toelichting in het algemeen een nadere omlijning van in de regeling voorkomende termen of begrippen gegeven; in bepaalde gevallen echter kan het wenselijk zijn van in de regeling voorkomende termen of begrippen een nadere verklaring te geven.

161. Indien een wetsontwerp tot hogere of lagere overheidsuitgaven of -ontvangsten voor het lopende begrotingsjaar of voor latere jaren kan leiden, worden de financiële gevolgen in een afzonderlijk onderdeel van de memorie van toelichting vermeld.

162. Indien een staatsbesluit leidt tot financiële gevolgen voor de overheidsuitgaven of -ontvangsten, dan wordt daaraan zo nodig in de nota van toelichting aandacht geschonken.

Toelichting:

Het aangeven van de financiële gevolgen is niet nodig, indien deze volledig bij de totstandkoming van de delegerende wet zijn behandeld dan wel uitdrukkelijk in het laatst ingediende begrotingsontwerp zijn voorzien.

163. Bij wijziging of intrekking van bepalingen die een strafrechtelijk gesanctioneerde norm of een strafbedreiging inhouden, wordt in de toelichting duidelijk gemaakt of het inzicht van de wetgever omtrent de strafbaarheid van de desbetreffende gedragingen is veranderd of niet.

Toelichting:

Artikel 1 lid 2 van het Wetboek van Strafrecht luidt: "Bij verandering in de wetgeving na het tijdstip waarop het feit begaan is, worden de voor de verdachte gunstigste bepalingen toegepast". De jurisprudentie interpreteert deze bepaling volgens de z.g. beperkt materiële leer, d.w.z. dat de voor de verdachte van een strafbaar feit gunstigste bepaling alleen wordt toegepast, als wijziging van de strafbepaling gevolg is van gewijzigd inzicht van de regelgever met betrekking tot de strafwaardigheid van het feit. Zie het crisis-akkerbouw-arrest (H.R. 6 januari 1936, N.J. no. 312).

164. Indien dit de overzichtelijkheid en de toegankelijkheid bevordert, wordt de toelichting verdeeld in een algemeen en een artikelsgewijs gedeelte, waarbij de onderdelen van de

algemene toelichting worden genummerd (en eventueel van een opschrift voorzien), indien dit met het oog op de verwijzing wenselijk is.

Toelichting:

Bij omvangrijke regelingen kan het praktisch zijn in de algemene toelichting een inleidende paragraaf op te nemen. Zie b.v. Wet Regionale Organen (S.B. 1989 no. 44). Het is overbodig in de artikelsgewijze toelichting een parafraze van de artikelen of een mededeling dat een artikel geen toelichting behoeft, op te nemen.

165. In een toelichting wordt een logische indeling gevolgd en van heldere, bondige taal gebruik gemaakt.

Toelichting:

De aanwijzingen van redactionele aard zijn voor de formulering van een toelichting van toepassing, voor zover zij verenigbaar zijn met de aard daarvan.

166. Verwijzing in een toelichting naar andere stukken geschiedt door een nauwkeurige aanduiding van de vindplaats.

167. De toelichting wordt door de (eerst-) verantwoordelijke minister ondertekend en van een dagtekening voorzien, alvorens het ontwerp van de wettelijke regeling aan de Raad van Ministers ter goedkeuring wordt aangeboden.

Toelichting:

De ontwerp-wettelijke regeling zelf wordt niet gedagtekend noch medeondertekend. Bij een wetsontwerp is het gebruik, dat als dagtekening van de memorie van toelichting de datum

van indiening van het ontwerp ter griffie van de Assemblée wordt aangehouden.

Paragraaf 4.8. Wijziging en Intrekking

168. Indien in een regeling een omvangrijke wijziging moet worden aangebracht, wordt overwogen de regeling in te trekken en een nieuwe regeling vast te stellen.

169. Indien de vaststelling van een nieuwe regeling een groot aantal wijzigingen in bestaande regelingen nodig maakt, wordt overwogen deze wijzigingen in een afzonderlijke regeling onder te brengen.

Toelichting:

De afzonderlijke regeling kan een aanpassings- of een invoeringsregeling zijn

- een aanpassingsregeling strekt alleen tot aanpassing van bestaande regelingen aan de nieuwe regeling;
- een invoeringsregeling voorziet daarnaast ook in de inwerkingtreding van de nieuwe regeling en eventueel in overgangsbepalingen.

170. Indien ter verduidelijking van de voorgestelde wijziging van een wet of een staatsbesluit een vergelijkend overzicht van de te wijzigen bepalingen naast de voorgestelde bepalingen wenselijk is, wordt dit als bijlage bij de memorie of nota van toelichting gevoegd.

Toelichting:

Ook in een later stadium van de behandeling van een wetsontwerp (bij indiening van een nota van wijzigingen) kan een

vergelijkend overzicht nuttig zijn. Indien er sprake is van een voorontwerp van wet of staatsbesluit, kan dit ook in zo'n overzicht worden betrokken.

171. Bij wijziging van een wettelijke regeling luidt het opschrift van het wijzigingsontwerp als volgt:

- a. indien de regeling voor de eerste maal wordt gewijzigd: "Wet (Staatsbesluit) van, houdende wijziging van (citeertitel of opschrift van de betrokken regeling) (G.B./S.B. 19 . . no. . .)",
- b. indien de regeling al eenmaal is gewijzigd: "Wet (Staatsbesluit) van houdende nadere wijziging van (G.B./S.B. 19 . . no. . . ., zoals gewijzigd bij G.B./S.B. 19 . . no. . .)",
- c. indien de regeling meer dan eenmaal is gewijzigd: "Wet (Staatsbesluit) van houdende nadere wijziging van (G.B./S.B. 19 . . ., zoals laatstelijk gewijzigd bij G.B./S.B. 19)".

172. Bij wijziging van een bepaling wordt bij voorkeur een gehele lees- of begripseenheid vervangen door een nieuwe lees- of begripseenheid.

Toelichting:

Een wijziging luidt dus niet: "is" wordt vervangen door kan worden; maar "is verplicht" wordt vervangen door: kan worden verplicht (zie artikel Vonder D, S.B 1992 no. 38).

173. Vervangen van een tekst in een regeling wordt vorm gegeven met de uitdrukking "wordt vervangen door (als volgt)" of voor zover dit taalkundig mogelijk is, met de uitdrukking "komt te luiden (als volgt)".

Toelichting:

Het te vervangen tekstgedeelte wordt tussen aanhalingstekens geplaatst; echter niet de nieuwe tekst, tenzij dit voor de duidelijkheid nodig is; b.v..

De zinsnede "in geval van oorlog, oorlogsgevaar of staat van beleg en andere buitengewone omstandigheden, nader bij wet te bepalen" wordt vervangen door (komt te luiden): in gevallen als in artikel 128 bedoeld. (zie Artikel II onder Q, S.B. 1992 no. 38).

174. Indien een artikel of onderdeel daarvan wordt vervangen, behoeft de nieuwe tekst niet met de aanduiding van het artikel of onderdeel daarvan te beginnen, tenzij dit voor de duidelijkheid wenselijk is.

Voorbeelden.

- Artikel 144 wordt vervangen door een nieuw artikel, luidende als volgt: (zie Artikel III onder D, S.B. 1992 no. 38).
- In artikel 83 worden de leden 2 en 3 vervangen door twee nieuwe leden, luidende als volgt: (zie Artikel I onder M, S.B. 1992 no. 38).

175. Een regeling die bestaat uit wijziging van een bestaande regeling, wordt ingedeeld in artikelen met Romeinse cijfers; indien een wijzigingsregeling overgangsbepalingen bevat, worden deze artikelen ook met Romeinse cijfers genummerd.

Voorbeeld:

"ARTIKEL I"

In de Arbeidswet 1963 worden de volgende wijzigingen aangebracht: (of: De Arbeidswet 1963 wordt gewijzigd als volgt)

A. Artikel 1 onder a wordt vervangen door:

a. arbeid: alle werkzaamheden in een onderneming,

B. Artikel 18 wordt gewijzigd als volgt:

(1) onderdeel b vervalt;

(2) onderdeel c wordt geletterd b".

176. Worden in één regeling meer wijzigingen aangebracht dan het alfabet letters telt, dan geschiedt de aanduiding van de volgorde verder met een combinatie van hoofdletters; indien mogelijk wordt de te wijzigen regeling in delen opgesplitst, die elk in een ander artikel van de wijzigingsregeling worden ondergebracht.

Voorbeeld:

Zie de wijziging van de Grondwet (S.B. 1992 no. 38).

177. De nummering van de bij wijziging ingevoegde artikelen geschiedt door toevoeging aan bestaande artikelnummers van a, b, enz., met dien verstande dat een eenmaal aangevangen wijze van nummering wordt voortgezet.

Toelichting :

De nummering van de ingelaste artikelen geschiedt dus met 21a, 21b, enz., en niet met 21 bis, 21 ter, enz., tenzij zo'n nummering al is ingezet.

178. Bij wijziging van regelingen waarvan de leden van de artikelen niet zijn genummerd, kan alsnog nummering plaatsvinden, maar alleen indien de leden van alle artikelen van een hoofdstuk, titel, afdeling of paragraaf worden genummerd.

Toelichting:

Aan een nieuw lid, dat wordt opgenomen in een artikel zonder genummerde leden, wordt dus geen nummer gegeven.

179. Indien bij wijziging van een regeling één of meer artikelen of onderdelen daarvan niet door nieuwe worden vervangen, doch geheel overbodig zijn geworden, wordt dit met de uitdrukking "vervalt" of "wordt geschrapt" aangeduid.

Voorbeeld:

Artikel 176 vervalt; artikel 22, leden 2 en 3, vervallen; artikel 17 lid 3, onder a, wordt geschrapt.

180. Bij wijziging van regelingen worden artikelen niet vernummerd, tenzij dit onvermijdelijk is; de leden van een artikel, alsmede de letteraanduidingen van artikelonderdelen, worden wel vernummerd onderscheidenlijk opnieuw geletterd.

Toelichting:

De volgende formulering wordt gevolgd.

- in artikel 20 worden de leden 3 tot en met 7 tot onderscheidenlijk 5 tot en met 9 vernummerd;
- in artikel 21 lid 2 worden de onderdelen c tot en met f tot onderscheidenlijk d tot en met g geletterd.

181. Bij vervanging van een regeling door een nieuwe wordt de oude regeling uitdrukkelijk ingetrokken.

Toelichting:

Vermeden wordt dus een formulering als "wordt opnieuw vastgesteld als volgt". Ook mag niet voldoende worden ge-

acht, dat het derogatiebeginsel geldt dat een vroegere regeling ter zijde wordt gesteld door een latere, daarmee strijdige regeling.

182. Intrekking van een regeling geschiedt door een regeling van gelijke orde; intrekking door een regeling van hogere orde komt alleen in aanmerking, indien de hogere regeling dient ter vervanging van de in te trekken lagere regeling.

Toelichting:

Intrekking van een regeling geschiedt overeenkomstig de volgende voorbeelden

- "De Vuurwapenwet wordt ingetrokken".
- "Ingetrokken worden. a., b." (zie G.B. 1973 no. 140).

183. Intrekken van een regeling met uitzondering van één of meer artikelen is niet mogelijk.

Toelichting:

In dat geval moet òf voor wijziging worden gekozen of voor onderbrenging van de overgebleven artikelen in een nieuwe regeling.

184. Bij intrekking van een regeling worden de op deze regeling gebaseerde uitvoeringsregelingen - voor zover nodig of wenselijk - uitdrukkelijk ingetrokken.

Toelichting:

Intrekking van een regeling brengt automatisch mee, dat tevens de op die regeling gebaseerde uitvoeringsregelingen hun werking verliezen, tenzij voor die regelingen een nieuwe

wettelijke grondslag in het leven wordt geroepen. Het is voor de duidelijkheid gewenst de ongeldig geworden uitvoeringsregelingen uitdrukkelijk in te trekken.

185. Bij het intrekken van een regeling wordt overwogen, welke gevolgen de intrekking moet hebben voor op die regeling gebaseerde bestuursbesluiten.

Toelichting:

Intrekking van een regeling brengt niet automatisch mee, dat op die regeling gebaseerde bestuursbesluiten van rechtswege vervallen.

186. Het intrekken van een regeling, waarbij wijzigingen in een andere regeling zijn aangebracht, tast die wijzigingen niet aan, tenzij anders is voorzien.
187. Een ingetrokken regeling of een vervallen bepaling herleeft niet door intrekking van de regeling, krachtens welke zij is ingetrokken of vervallen.

Voorbeeld.

Zie Decreten C-23A en C-23B (S.B. 1980 no. 135 en 1981 no. 28); Decreten C-30A en C-30B (S.B. 1980 no. 136 en 1981 no. 29).

188. Een bepaling over intrekking van een regeling gaat vooraf aan de inwerkingtredebepaling, die in het slotartikel wordt opgenomen.

Toelichting:

Doorgaans zal de intrekkingsbepaling dus in het voorlaatste artikel van de wijzigingsregeling worden geplaatst.

189. Indien bij een wijziging of bij achtereenvolgende wijzigingen een belangrijk of omvangrijk gedeelte van een regeling wordt gewijzigd, verdient het aanbeveling de integrale tekst van de regeling in haar gewijzigde vorm (z.g. geldende tekst) te publiceren.

Toelichting:

De resolutie houdende publikatie van de geldende tekst van een wettelijke regeling wordt voorgebracht en medeondertekend door de Minister van Justitie en Politie. In geval van een bestuursbesluit houdende algemeen verbindende regels wordt, onder intrekking van de oude, een geheel nieuwe resolutie of beschikking vastgesteld.

190. Publikatie van de integrale tekst van een gewijzigde regeling die in oude spelling staat, geschiedt in de geldende spelling.

Toelichting:

In de resolutie houdende publikatie van de geldende tekst van een wet of staatsbesluit wordt - zolang deze niet is vervangen - "gelet op" de Wet van 28 juli 1947, houdende voorschriften met betrekking tot de schrijfwijze van de Nederlandse taal (G.B. 1947 no. 113), alsmede op het Staatsbesluit van 1 februari 1955 (G.B. 1955 no. 10).

191. Door de Regering gewenste veranderingen in door haar ingediende wetsontwerpen krijgen de vorm van een nota van wijziging, waarvan de aanhef luidt: "Het wetsontwerp wordt als volgt gewijzigd", terwijl de onderdelen met Romeinse cijfers of met hoofdletters worden aangeduid (een eventuele onderverdeling geschiedt met Arabische cijfers of de letters a, b, c, enz.).

Toelichting:

 Bij nota van wijziging wordt het opschrift van het wetsontwerp in de linkerbovenhoek vermeld. Behalve het lichaam van het wetsontwerp kunnen ook het opschrift en de considerans worden gewijzigd.

Bij een nota van wijziging wordt uitgegaan van de meest recente tekst van het wetsontwerp, dus inclusief eventueel bij eerdere nota's van wijziging aangebrachte wijzigingen. De aanhef van een nota van wijziging dient dus niet te luiden "Het gewijzigde wetsontwerp wordt als volgt gewijzigd".

Van een nota van verbetering kan alleen sprake zijn, als het gaat om het herstellen van afwijkingen tussen de ingediende en de gedrukte tekst van een stuk van de **Assemblée**.

192. Indien de Regering een ingediend amendement overneemt, blijft de indiening van een nota van wijziging ter zake achterwege.

Toelichting:

 Een amendement kan pas worden overgenomen, nadat is gebleken dat het niet vanuit de **Assemblée** wordt bestreden. Overneming pleegt eerst in de tweede behandelingsronde of tijdens de artikelsgewijze behandeling plaats te vinden. De Voorzitter van de **Assemblée** - na zich ervan overtuigd te hebben, dat geen lid tegen de overneming bezwaren heeft - constateert vervolgens dat het amendement is overgenomen.

193. Tijdens de behandeling van een wetsontwerp door De Nationale **Assemblée** wordt geen wijziging aangebracht in de nummering van de artikelen, tenzij dit onvermijdelijk is.

Toelichting:

 Tussentijdse wijziging in de nummering van een wetsontwerp kan noodzakelijk zijn, indien een in te voegen artikel anders niet op praktische wijze van een nummer kan worden voorzien. De Voorzitter van de **Assemblée** kan zo nodig machtiging aan de **Assemblée** vragen om na aanneming van een wetsontwerp voor de vernummering zorg te dragen. Indien er de voorkeur aan wordt gegeven dat de (eerst-) verantwoordelijke bewindspersoon en niet de Voorzitter van de **Assemblée** zorg draagt voor een doorlopende nummering van een wet, wordt deze daartoe uitdrukkelijk door de **Assemblée** gemachtigd.

194. Een nota van wijziging wordt van een toelichting voorzien; betreft het een nota van wijziging, die tegelijk met een memorie van antwoord wordt ingediend, dan worden de wijzigingen toegelicht in de memorie van antwoord, waarbij (telkens) uitdrukkelijk wordt vermeld dat de bedoelde wijziging in de bijgaande nota van wijziging is opgenomen.

HOOFDSTUK V

AANWIJZINGEN VAN PROCEDURELE AARD

Paragraaf 5.1. Voorbereiding

195. Een ontwerp van een algemeen verbindende regeling wordt voorbereid door het ministerie, dat ingevolge zijn taakomschrijving met de zorg voor de te regelen materie is belast.

Toelichting:

Gelet op de verantwoordelijkheid voor het ontwerp, alsook op de mate van vertrouwdheid met de materie, spreekt het vanzelf dat het betrokken ministerie voor de opstelling van althans een concept-ontwerp van de regeling zorgdraagt.

196. Ingeval er meer ministeries bij een te regelen onderwerp zijn betrokken, wordt het ontwerp voorbereid door het ministerie dat, ingevolge zijn taakomschrijving, in overwegende mate voor de zorg van de te regelen materie verantwoordelijk is.

197. Het opgestelde concept-ontwerp (met bijbehorende toelichting) wordt aan het Ministerie van Justitie en Politie ter toetsing voorgelegd.

Toelichting:

Ingevolge het Besluit Taakomschrijving Departementen 1991 (S.B. 1991 no. 58) is aan het Ministerie van Justitie en Politie de zorg voor de wetgeving opgedragen, zulks in nauwe samenwerking met het betrokken ministerie (artikel 6 lid 1, onder c, en artikel 5 lid 1, onder c), met deze werkzaamheden is het Bureau Wetgeving en Juridische Adviezen belast.

198. Het voorleggen als in aanwijzing 197 bedoeld geschiedt in een vroeg stadium van voorbereiding, in geval van

- a. omvangrijke regelingen of regelingen van ingrijpende aard;
- b. regelingen die substantiële gevolgen voor de belasting van het bestuurlijke of het justitiële apparaat hebben.

Toelichting:

Bij vroegtijdige voorlegging is er dan voldoende ruimte voor reëel overleg over alternatieve mogelijkheden, waardoor ook de opzet van de voorgenomen regeling nog zonder veel vertraging kan worden aangepast.

199. Bij de voorbereiding van regelingen worden dienstonderdelen van andere ministeries betrokken, die bemoeienis hebben met onderdelen van het te regelen onderwerp of met onderwerpen die door de regeling worden geraakt.

Paragraaf 5.2. Toetsing

200. Aan het Ministerie van Justitie en Politie worden ter toetsing voorgelegd

- a. ontwerpen van wetten en staatsbesluiten;
- b. ingrijpende nota's van wijziging op bij De Nationale Assemblée in behandeling zijnde wetsontwerpen,
- c. bestuursbesluiten houdende algemeen verbindende regels, die van ingewikkelde of ingrijpende aard zijn.

Toelichting:

Het Ministerie van Justitie en Politie is belast met de primaire verantwoordelijkheid voor de toetsing van regelgeving op de rechtsstatelijke en bestuurlijke kwaliteit; dat neemt echter

niet weg, dat alle ministeries ook zelf voor de kwaliteit van hun regelgeving moeten zorgdragen en daarvoor de nodige voorzieningen moeten treffen.

201. De wetgevingstoetsing heeft betrekking op de eisen van goede regelgeving; met name betreft ze de volgende elementen
- a. uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid;
 - b. doeltreffendheid en doelmatigheid;
 - c. afstemming met andere regelingen (inclusief verdragen en overeenkomsten met volkenrechtelijke organisaties);
 - d. eenvoud en duidelijkheid;
 - e. toegankelijkheid en hanteerbaarheid.

Toelichting:

Zowel aan de materiële als aan de formele eisen van goede regelgeving moet zijn voldaan, dit houdt in, dat op regelgevingstechnisch verantwoorde wijze vorm aan de regeling moet worden gegeven.

(Zie de aanwijzingen in de vorige hoofdstukken).

202. Ontwerp-regelingen worden in daarvoor in aanmerking komende gevallen ook aan één of meer andere ministeries voorgelegd ter toetsing van bepaalde delen van de regeling.

Toelichting.

Het Ministerie van Justitie en Politie is belast met de algemene toetsing van regelgeving (zie de aanwijzingen 200 en 201), maar partiële toetsing kan in bepaalde gevallen nodig of wenselijk zijn. Zo kunnen de gevolgen van een regeling voor handel en industrie, voor het financieewezen, voor de werkgelegenheid, voor de agrarische sector, voor de bouwsector, voor de volkshuisvesting, enz. bij benadering het best door on-

derscheidenlijk het Ministerie van Handel en Industrie, van Financiën, van Arbeid, van Landbouw, Veeteelt en Visserij, van Openbare Werken, van Sociale Zaken en Volkshuisvesting, enz. worden aangegeven.

Paragraaf 5.3. Advisering

203. Aan de Staatsraad worden geen ontwerp-wetten en ontwerp-staatsbesluiten ter advisering voorgelegd, ten aanzien waarvan de besluitvorming in de Raad van Ministers nog niet is afgerond.

Toelichting:

De aan de Staatsraad voor te leggen ontwerpen moeten, althans wat hun inhoud betreft, door de Raad van Ministers zijn goedgekeurd.

204. Aan de Staatsraad wordt geen ontwerp-staatsbesluit ter advisering voorgelegd, dan nadat het wetsontwerp dat aan dit staatsbesluit ten grondslag ligt, door De Nationale Assemblée is goedgekeurd.

Toelichting:

Het komt voor, dat bij een wetsontwerp ter informatie tegelijk één of meer daaruit voortvloeiende ontwerp-staatsbesluiten worden gevoegd.

205. De betrokken minister doet schriftelijk de President het verzoek om het bijgevoegde ontwerp, met bijbehorende memorie (nota) van toelichting, aan de Staatsraad ter advisering aan te bieden.

Toelichting:

 In deze brief wordt verwezen naar de goedkeurende beslissing van de Raad van Ministers van (missive van de Vice-President, Voorzitter van de Raad van Ministers d.d. no.).

206. In zijn brief aan de President verzoekt de betrokken minister tevens de Staatsraad te machtigen zijn advies rechtstreeks aan hem te doen toekomen.

Toelichting:

 Door dit direct in de brief op te nemen wordt tijdverlies voorkomen, daar anders de Staatsraad zijn advies uitbrengt aan de President, die dit dan aan de betrokken minister toezendt.

207. Indien een minister het wenselijk acht bij de voorlegging van een ontwerp-regeling aan de Staatsraad diens bijzondere aandacht voor een bepaald aspect van het ontwerp te vragen, geschiedt dit in de brief aan de President, waarbij verzocht wordt het voorstel bij de Staatsraad aanhangig te maken.

Toelichting:

 Indien de minister een dergelijk verzoek bij een afzonderlijke brief aan de Vice-Voorzitter van de Staatsraad doet, is het voor de Staatsraad onduidelijk, of formeel op de inhoud daarvan in het advies moet worden ingegaan.

208. Indien aan de Staatsraad om een spoedbehandeling van een adviesaanvraag inzake het ontwerp van een wettelijke regeling wordt verzocht, geschiedt dit in rechtstreekse communicatie - schriftelijk dan wel mondeling of telefonisch - tussen de be-

trokken minister en de Voorzitter of de Vice-Voorzitter van de Staatsraad.

Toelichting:

 Met het vragen van een dergelijke spoedbehandeling wordt echter grote terughoudendheid betracht.

209. Bevat het advies van de Staatsraad ingrijpende kritiek op de inhoud van een ontwerp-wettelijke regeling, dan wordt dit ontwerp opnieuw in de Raad van Ministers aan de orde gesteld, indien de inhoud van het advies redelijkerwijs daartoe aanleiding geeft.

210. De betrokken minister legt de door de Staatsraad gemaakte opmerkingen aan de Minister van Justitie en Politie voor ter toetsing van de in verband hiermee noodzakelijke aanpassingen, die in de ontwerp-regeling moeten worden aangebracht..

Toelichting:

 Deze aanwijzing vloeit vanzelf voort uit de taak van dit ministerie (zie aanwijzingen 200 en 201).

Vastgesteld bij Beschikking van de Minister van Justitie en Politie d.d. 21 september 1992 no. 5414.

INHOUDSOVERZICHT**HOOFDSTUK I AANWIJZINGEN VAN ALGEMENE AARD**

Paragraaf 1.1.	Toepassingsbereik (Aanwijzingen 1 t/m 3)	pag.3
Paragraaf 1.2.	Keuzebepaling (Aanwijzingen 4 t/m 8)	pag. 4
Paragraaf 1.3.	Regeling bij Wet (Aanwijzingen 9 t/m 13)	pag. 5
Paragraaf 1.4.	Delegatie (Aanwijzingen 14 t/m 19)	pag. 7
Paragraaf 1.5.	Harmonisatie (Aanwijzingen 20 t/m 22)	pag. 9

**HOOFDSTUK II AANWIJZINGEN VAN
REDACTIONELE AARD**

Paragraaf 2.1.	Schrijfwijze (Aanwijzingen 23 t/m 28)	pag.10
Paragraaf 2.2.	Terminologie (Aanwijzingen 29 t/m 44)	pag.12
Paragraaf 2.3.	Verwijzing (Aanwijzingen 45 t/m 58)	pag.15

**HOOFDSTUK III AANWIJZINGEN VAN
SYSTEMATISCHE AARD**

Paragraaf 3.1.	Indeling (Aanwijzingen 59 t/m 68)	pag. 20
Paragraaf 3.2.	Opschrift (Aanwijzingen 69 t/m 71)	pag. 23
Paragraaf 3.3.	Aanhef (Aanwijzingen 72 t/m 82)	pag. 24
Paragraaf 3.4.	Slotformulier (Aanwijzingen 83 t/m 89)	pag. 28

**HOOFDSTUK IV AANWIJZINGEN VAN
MATERIELE AARD**

Paragraaf 4.1.	Algemene Bepalingen (Aanwijzingen 90 t/m 94)	pag.32
Paragraaf 4.2.	Toekenning Bestuursbevoegdheden (Aanwijzingen 95 t/m 98)	pag.33
Paragraaf 4.3.	Rechtsbescherming (Aanwijzingen 99 t/m 107)	pag.36
Paragraaf 4.4.	Bestuursrechtelijke Sancties (Aanwijzingen 108 t/m 112)	pag. 41